

KANSANELÄKELAITOS

Terveysosasto

Kuntoutusryhmä

**KELAN AVO- JA LAITOSMUOTOISEN
KUNTOUTUKSEN STANDARDI**

YLEINEN OSA

Voimassa 1.1.2015 alkaen

**Päivitetty 31.10.2013 päivitykset ovat voimassa 1.1.2015 alkaen
Päivitys koskee vuonna 2014 kilpailutettavia kuntoutuspalveluja**

SISÄLLYS

1	YLEISET PERIAATTEET	3
1.1	Standardin voimassaolo ja päivitykset	3
1.2	Standardin käyttötarkoitus ja tavoitteet	3
1.3	Hyvät kuntoutuskäytännöt.....	4
2	KUNTOUTUJAN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET	5
2.1	Kuntoutuksen toteutus	5
2.2	Kuntoutukseen osallistumisen peruuttaminen tai kuntoutuksen keskeyttäminen	6
2.3	Kieli ja tulkin käyttö kuntoutuksessa	6
2.4	Omaisiet ja läheiset	7
3	KUNTOUTUKSEN TOTEUTTAMINEN	8
3.1	Kuntoutuksen suunnittelu.....	8
3.1.1	Hoitavan tahon laatima suunnitelma	8
3.1.2	Kuntoutusta edeltävät toimenpiteet	10
3.1.3	Kuntoutujan tietojen ja kuntoutusasiakirjojen käsittely.....	11
3.2	Kuntoutuksen ohjelma ja rakenne.....	13
3.2.1	Kuntoutuksen toteutusmuodot ja kuntoutuspäivän toteutus	13
3.2.2	Kuntoutuksen alku- ja päätösvaihe	13
3.2.3	Kuntoutuksen jaksottaminen	14
3.2.4	Kuntoutuksen ohjelma ja sisältö	14
3.2.5	Välitehtävät	15
3.2.6	Verkostotyö	15
3.2.7	Verkkokuntoutus	15
3.2.8	Arviointi ja mittaaminen	16
3.2.9	Kuntoutuspalaute	16
3.3	Henkilöstö.....	18
3.4	Yhteydenpito.....	18
3.5	Asiakasturvallisuus	19
3.5.1	Vakuutusurva	19
3.5.2	Ohjelmien aikainen valvonta	20
3.5.3	Ensiapupäivystys	20
3.5.4	Allasvalvonta	20
3.5.5	Ratsastuspalveluiden turvallisuus	21
3.5.6	Menettelyohjeet erityistilanteissa.....	21
3.5.8	Pelastussuunnitelma	22
3.6	Tilat, laitteet ja ravinto.....	22
3.6.1	Kuntoutustilat ja -laitteet sekä hoito- ja apuvälineet.....	22
3.6.2	Majoitus	24
3.6.3	Ravinto.....	24
3.7	Raportointi ja seuranta.....	24
3.7.1	Vuosiraportti.....	24
3.7.2	Laadunhallinta ja seuranta	25
3.8	Markkinointi	26
3.9	Kurssien siirtäminen tai peruuntuminen	26
4	KELAN TEHTÄVÄT	28
4.1	Kuntoutuspalvelujen hankinnan periaatteet	28
4.1.1	Tarjouskilpailu	28
4.1.2	Sopimukset	28
4.1.3	Alihankinta	28

4.2	Kuntoutusasian vireilletulo ja hakemuksen käsittely.....	29
4.2.1	Päätöksestä tiedottaminen.....	30
4.2.3	Jatkotoimenpiteet.....	30
4.2.4	Kuntoutuskustannusten laskuttaminen ja maksaminen.....	30
4.3	Tiedottaminen.....	31
4.4	Auditointi.....	32

LIITTEET	33
-----------------------	-----------

LIITE 1 AMMATTI- JA TEHTÄVÄNIMIKKEET	33
---	-----------

LIITE 2 KÄSITTEET	43
--------------------------------	-----------

LIITE 3 KUNTOUTUSPALVELUIHIN SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA JULKAISUT50	
--	--

1 YLEISET PERIAATTEET

1.1 Standardin voimassaolo ja päivitykset

Vuoden 2011 alussa ja sen jälkeen voimaan tulevat avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardit ovat kaksiosaisia: 1) kaikkia palvelulinjoja ja niiden eri linjoja koskeva yleinen osa ja 2) palvelulinjakohtaiset osat. Osat täydentävät toisiaan, eikä niitä voi soveltaa erillisinä Kelan kuntoutusta toteutettaessa.

Tämä Kelan avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen standardin yleinen osa koskee 1.1.2011 jälkeen voimaan tulevia avo- ja laitospuotoisen kuntoutuksen palvelulinjoja, joita toteutetaan

- vajaakuntoisten ammatillisena
- vaikeavammaisten lääkinällisenä
- harkinnanvaraisena ammatillisena tai lääkinällisenä kuntoutuksena.

Standardin yleinen osa ei koske avoterapioita.

Standardin yleistä osaa päivitetään pääasiassa silloin, kun kuntoutusta ohjaaviin lakeihin tulee muutoksia. Päivityksistä ilmoitetaan Kelan internetsivuilla www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > Standardit > Ajankohtaista standardeista. Päivitetyt kohdat merkitään standardiin sivuviivalla.

31.10.2013 päivitettyssä standardin yleisessä osassa on tehty muutoksia seuraaviin lukuihin:

- 1.2 Standardin käyttötarkoitus ja tavoitteet
- 2.1 Kuntoutuksen toteutus
- 3.1.2 Kuntoutusta edeltävät toimenpiteet
- 3.2.9 Kuntoutuspalaute
- 3.2.8 Arviointi ja mittaaminen
- 3.5.1 Vakuutusurva
- 3.9 Kurssien siirtäminen tai peruuntuminen
- Liite 1 Ammatti ja tehtävänimikkeet
- Liite 2 Käsitteet

Palvelulinjakohtaisia standardeja päivitetään hankintakierrosten yhteydessä.

1.2 Standardin käyttötarkoitus ja tavoitteet

Kela järjestää ja korvaa kuntoutuspalveluja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain (566/2005) perusteella. Tässä standardissa laista käytetään nimitystä Kelan kuntoutuslaki tai lyhennettä KKRL.

Kela kehittää ja hankkii kuntoutuspalveluja ja varmistaa niiden laadun. Kelan terveysosaston kuntoutusryhmä vastaa standardin käyttöönotosta ja kehittämisestä. Palveluntuottajan tulee toteuttaa kuntoutus standardin mukaisesti ja pyrkiä kuntoutuksen mahdollisimman suureen vaikuttavuuteen.

Standardin tavoitteena on turvata Kelan kuntoutujille laadullisesti hyvä kuntoutus oikea-aikaisesti sekä varmistaa kuntoutujan oikeudet. Kuntoutusprosessin laatu on kokonaisuus, jonka muodostavat mm. palvelulinjan standardinmukaisuus, toteutettavaan kuntoutukseen nähden riittävä ja ammattitaitoinen henkilöstö, asianmukaiset ja turvalliset tilat ja laitteet sekä palveluntuottajan kokemus kuntoutustoiminnasta.

Standardin yleinen osa jakautuu neljään osaan: Yleiset periaatteet, Kuntoutujan oikeudet ja velvollisuudet, Kuntoutuksen toteuttaminen ja Kelan tehtävät sekä liitteisiin. Liitteitä ovat: Ammatti- ja tehtävänimikkeet, Käsitteet sekä Lait ja asetukset. Liitteissä esitetyt määrittelyt koskevat Kelan standardien mukaisesti toteutettavaa kuntoutusta. Standardin yleisessä osassa esitetään kaikkia palvelulinjoja koskevat yhteiset laatuvaatimukset.

Palvelulinja on kuntoutusmuodon toteuttamisen, sisällön ja henkilöstön kuvaus. Palveluntuottaja toteuttaa palvelulinjan kokonaisuudessaan tietylle kuntoutujalle. Kelan avo- ja laitosmuotoisten kuntoutusten palvelulinjojen kuvauksissa (standardi ¹) määritellään Kelan järjestämän kuntoutuksen palvelulinjakohtaiset laatuvaatimukset. Palvelulinjojen kuvauksissa kuvataan kuntoutuksen ohjelmaa ja rakennetta yleistä osaa tarkemmin. Kuntoutuksen toteutuksessa noudatetaan aina palvelulinjan kuvausta.

Kelan kuntoutusta koskevassa lainsäädännössä ja etuusohjeissa määritellään, kenelle ja mitä kuntoutusta Kela järjestää ja mitä kuntoutukseen liittyviä muita etuuksia (esim. kuntoutusraha, matkakorvaukset ja yöpymisraha) kuntoutujalla on oikeus saada. Kelan kuntoutukseen liittyvien etuuksien maksamisesta saa tietoa Kelan toimistosta tai Kelan internetsivulta www.kela.fi.

1.3 Hyvät kuntoutuskäytännöt

Kelan järjestämä kuntoutus perustuu hyvään kuntoutuskäytäntöön ja vaikuttavuustuloksiin. Hyvällä kuntoutuskäytännöllä tarkoitetaan sitä kuntoutuskäytäntöä, jota Kelan ja julkisen terveydenhuollon kuntoutuksessa yleisesti hyväksyttynä noudatetaan. Yleisesti hyväksytyksi kuntoutus katsotaan vakiintuneen ja kokemusperäisesti perustellun kuntoutuskäytännön tai tieteellisen vaikuttavuustiedon perusteella (KKRL 10 § ja HE 3/2005).

Hyvää kuntoutuskäytäntöä on kuvattu kirjassa Hyvän kuntoutuskäytännön perusta, käytännön ja tutkimustiedon analyysistä suositukseen vaikeavammaisten kuntoutuksen kehittämishankkeessa.

Kuntoutusta toteutettaessa otetaan huomioon kuntoutujan kuntoutustarpeet ja tavoitteet, voimavarat ja vahvuudet sekä työ- ja elämäntilanne. Kuntoutustarpeen varhaiseksi toteamiseksi ja kuntoutuksen onnistumiseksi on tärkeää, että kaikki osapuolet ovat aktiivisia ja huolehtivat yhteistyössä kuntoutukseen ohjaamisesta ja kuntoutuksesta sekä mahdollisista jatkotoimenpiteistä.

Kuntoutuja osallistuu kuntoutuksensa suunnitteluun sen eri vaiheissa. Kuntoutus on kuntoutujan tavoitteita tukevaa yhteistyötä kuntoutujan, hänen perheensä, Kelan,

---

¹ Standardilla tarkoitetaan 1.6.2007 voimaan tulleen hankintalain 5 §:n 19 kohdassa tarkoitettua teknistä eritelmää.

hoidosta vastaavan yksikön, palveluntuottajan sekä muiden kuntoutukseen läheisesti liittyvien tahojen kanssa.

Kuntoutujan kuntoutusprosessi sisältää hoidosta vastaavan tahon tekemän kuntoutujan toimintakyvyn kuvauksen ja siihen liittyvän kuntoutustarpeen arvioinnin ja suunnittelun sekä tavoitteiden asettamisen. Näiden lisäksi kuntoutusprosessi sisältää kuntoutuksen hakemisen Kelasta, kuntoutuspäätöksen, kuntoutuksen toteutuksen, kuntoutuksesta aiheutuneiden kustannusten korvaamisen ja kuntoutuksen seurannan sekä jatkotoimenpiteet hoitotahon ja tarvittaessa muiden tahojen kanssa, jos jatkotoimenpiteisiin kuuluu esimerkiksi työ- ja toimintakyvyn säilymiseen ja työllistymiseen liittyvät toimenpiteet.

2 KUNTOUTUJAN OIKEUDET JA VELVOLLISUUDET

Mitä myöhemmin sanotaan kuntoutujan oikeuksista ja velvollisuuksista, koskee soveltuvin osin huoltajaa, muuta omaista tai läheistä tai edunvalvojaa, jos kuntoutuja ei alaikäisyytensä tai sairautensa vuoksi pysty huolehtimaan oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan. Lapsen vanhemmilla tai muulla huoltajalla on vanhempien oikeudet ja vastuu lapsesta myös kuntoutuksen aikana.

2.1 Kuntoutuksen toteutus

Kuntoutujalla on oikeus laadukkaaseen kuntoutukseen. Kuntoutuksen tulee olla hyvän kuntoutuskäytännön mukaista ja perustua erityisasiantuntemukseen ja -osaamiseen. Kuntoutus on järjestettävä siten, että kuntoutujan ihmisarvo kunnioitetaan ja että hänen yksityisyyttään suojellaan. Kuntoutusjakson ryhmäkeskusteluissa ei tule käsitellä yksittäisen kuntoutujan asioita ilman tämän lupaa, vaan ohjelmaan kuuluvia asioita käsitellään yleisellä tasolla. Kuntoutuksessa kunnioitetaan kuntoutujan kulttuuria, ja kulttuurisiin lähtökohtiin tutustutaan vuorovaikutuksessa kuntoutujan kanssa.

Kuntoutuja osallistuu aktiivisesti kuntoutuksensa tavoitteiden asettamiseen ja kuntoutuksensa toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Kuntoutuksen tulokellisuuden varmistamiseksi on tärkeää, että kuntoutuja sitoutuu noudattamaan kuntoutuksen aikaista suunnitelmaa. Suunnitelman mahdollisista muutostarpeista kuntoutuja voi keskustella moniammatillisen tiimin tai työparin jäsenen kanssa. Kela ja palveluntuottaja ottavat huomioon myös muut kuntoutujan toiveet siten, että ne tukevat hänen kuntoutumistaan.

Kuntoutuja voi tarpeen mukaan olla yhteydessä Kelaan kuntoutukseen liittyvissä asioissa.

Asiakkaan valinta

Niissä palvelulinjoissa, joissa kuntoutuja voi valita osallistuuko hän kuntoutukseen avo- vai laitospuotoisesti, kuntoutuja ilmoittaa etukäteen ennen kuntoutuksen alkamista, esimerkiksi palveluntuottajan esitietolomakkeella, kumman osallistumismuodon hän valitsee. Valittu osallistumismuoto koskee koko kuntoutusjaksoa. Standardien palvelulinjakohtaisissa osissa on kerrottu, toteutetaanko kuntoutus avo- vai laitospuotoisena, molempien yhdistelmänä tai pelkästään avomuotoisena. Laitospuoto-

toinen kuntoutus tarkoittaa sitä, että kuntoutuja yöpyy kuntoutuksen aikana palveluntuottajan laitospaikalla.

Yksilöllisesti toteuttavassa kuntoutuksessa, kuten yksilöllisissä kuntoutusjaksoissa tai moniammatillisessa yksilökuntoutuksessa, asiakkaalla on oikeus valita palveluntuottaja Kelan hyväksymistä palveluntuottajista. Palveluntuottajan valintaa varten asiakas saa tietoa Kelan hyväksymistä palveluntuottajista Kelan internet -sivuilta Kuntoutuksen palveluntuottajien hakupalvelusta.

Kuntoutujan palaute

Kuntoutujalla on oikeus antaa kirjallinen ja/tai suullinen palaute saamastaan kuntoutuksesta palveluntuottajalle tai Kelalle. Palveluntuottajan tulee ottaa huomioon kuntoutujan mielipide ja kirjata se prosessin eri vaiheissa kuntoutujan asiakirjoihin. Kuntoutujan Kelalle antamaa asiakaspalautetta ei kirjata kuntoutujan asiakirjoihin.

Itse maksettavat hoidot ja terapiat

Kuntoutuja voi halutessaan omalla kustannuksellaan ostaa palveluntuottajalta hoitoja tai terapiatoita, jotka eivät kuulu kuntoutuksen ohjelmaan. Edellytyksenä on, että palveluntuottajalla on resursseja tarjota tällaisia palveluja eivätkä ne haittaa kuntoutuksen toteuttamista.

2.2 Kuntoutukseen osallistumisen peruuttaminen tai kuntoutuksen keskeyttäminen

Kuntoutujan on peruutettava osallistumisensa kuntoutukseen, jos hän ei voi aloittaa myönnettyä kuntoutusta. Peruutus tulee tehdä 7 vuorokauden kuluessa siitä, kun kuntoutuja on saanut tiedon kuntoutuksen ajankohdasta. Määräajan jälkeen kuntoutuja voi peruuttaa osallistumisensa kuntoutukseen vain, jos työkyvyttömyys, työ tai muu hyväksyttävä syy estää kuntoutuksen aloittamisen. Peruutus on tuolloin tehtävä välittömästi, kun kuntoutuja on saanut tiedon esteestä. Ilmoitus peruuttamisesta tulee tehdä Kelaan, josta tieto välitetään kuntoutuslaitokseen. (KKRL 43 § 4 mom.)

Kuntoutuja voi keskeyttää jo alkaneen kuntoutuksen vain erityisen painavista syistä. Tällaisia syitä ovat esimerkiksi oma tai lähiomaisen äkillinen sairastuminen, työhön tai lastenhoitoon liittyvät äkilliset syyt tai muut vastaavat ennalta arvaamattomat syyt. Kuntoutujan tulee ilmoittaa keskeyttämisestä välittömästi Kelaan ja palveluntuottajalle. Kuntoutujan ilmoitus kirjataan Kelassa kuntoutujan asiakirjoihin.

Jos kuntoutuksen peruuttamiseen määräajan jälkeen tai kuntoutuksen keskeyttämiseen ei ole esitetty hyväksyttävää syytä, tämä otetaan huomioon kuntoutujan tulevaa kuntoutusta suunniteltaessa ja siitä päätettäessä.

2.3 Kieli ja tulkin käyttö kuntoutuksessa

Kuntoutujalla on oikeus käyttää kansallista äidinkieltään (suomi tai ruotsi tai erityistilanteissa saamen kieli) kuntoutuksen aikana sekä kuntoutuksen toteuttamiseen liittyvissä muissa tilanteissa. Hänen tulee myös mahdollisuuksien mukaan saada kuntoutukseen liittyvät kyselylomakkeet, asiakirjat, lausunnot ja kuntoutuspalautteet kansallisella äidinkielellään.

Kuntoutujalla on oikeus käyttää muuta kuin edellä mainittua kieltä tulkin välityksellä, jos kuntoutuksen toteuttaminen niin edellyttää. Kela huolehtii tulkin järjestämisestä kuntoutukseen ja korvaa tulkauksesta aiheutuvat kustannukset.

2.4 Omaiset ja läheiset

Omaisella tarkoitetaan kuntoutujan lähiomaisia, jotka voivat olla hänen vanhempansa, lapsensa, sisaruksensa tai avio-/avopuolionsa. Muu läheinen voi olla esim. lasta tai aikuista huoltava tai hänen päivittäiseen hoitoonsa osallistuva henkilö tai lapsen kanssa asuvan vanhemman avo- tai aviopuoliso tai avo- tai aviopuolison lapset. Henkilökohtainen avustaja tai muu lähiverkoston toimija ei voi osallistua kuntoutukseen muuna läheisenä.

Omainen tai läheinen osallistuu kuntoutukseen, jos osallistuminen on tarpeen kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta ja kuntoutuksen sisältöön kuuluu omaisille järjestettyä ohjelmaa. Tarpeellisenä omaisille järjestettävänä kuntoutuksena voidaan pitää sellaisten valmiuksien antamista, jotka tukevat kuntoutujan mahdollisimman optimaalista itsenäistä selviytymistä.

Perusteet omaisten tai läheisten osallistumiselle ilmenevät kuntoutujan B-lääkärintilauksesta tai kuntoutussuunnitelmasta tai muusta vastaavasta selvityksestä tai kuntoutujan asiakirjoista.

Omaiset tai läheiset eivät osallistu Kelan kustantamana kuntoutukseen henkilökohtaisina avustajina. Palveluntuottaja huolehtii siitä, että kuntoutuksessa on riittävästi avustavaa henkilökuntaa kuntoutujia varten.

Palvelulinjakohtaisissa osissa voi olla tarkennuksia omaisten ja läheisten osuuteen kuntoutuksessa.

3 KUNTOUTUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Kuntoutuksen suunnittelu

3.1.1 Hoitavan tahon laatima suunnitelma

Hoitava taho laatii kuntoutujalle kuntoutusta varten B-lääkärilausunnon tai vaikeavammaiselle kuntoutussuunnitelman.

B-lääkäriinlausunto tai vastaavat tiedot sisältävä lääketieteellinen selvitys

Harkinnanvaraiseen ja ammatillisen kuntoutukseen hakevan kuntoutujan lääketieteellinen ja psykososiaalinen tila on selvitettävä riittävän tarkasti sekä ongelmat ja kuntoutustarve määriteltävä ennen kuntoutukseen valitsemista. Hoitavan tahon laatimassa B-lääkäriinlausunnossa tai vastaavat tiedot sisältävässä lääketieteellisessä selvityksessä on oltava

- kuntoutujan sen hetkinen työ- ja/tai toimintakyky ja siihen vaikuttavat sairaudet tai vammat tärkeysjärjestyksessä ICD -luokituksen mukaisesti
- aiemmat ja/tai suunnitellut tutkimus- ja hoitotoimenpiteet
- kuntoutukseen vaikuttavat muut pitkäaikaiset sairaudet tai sairaudet, jotka vaikuttavat kuntoutustarpeeseen ja kuntoutuksen toteutukseen
- psykososiaalinen tilanne, elämäntilanne
- kuntoutujan ja hänen perheensä tarpeet ja voimavarat
- kuntoutujan yksilötekijät, kuten persoonallisuus ja selviytymisstrategiat, jotka vaikuttavat kuntoutumiseen
- vieraskielisen kuntoutujan kohdalla arvio tulkin käytön tarpeesta
- tarvittaessa arvio kulttuurisista seikoista, jotka voivat vaikuttaa kuntoutuksen toteutukseen
- itsenäistymiskehitykseen mahdollisesti liittyvät ongelmat, haasteet ja vahvuudet
- terveydenhuollon, sosiaalitoimen tai muun tahon antama kuntoutus ja hoito sekä itsehoito
- mahdolliset ajankohtaiset työllistymistavoitteet
- suositeltava kuntoutus
- perustelut ja tavoitteet haettavalle kuntoutukselle.

Jos kyseessä on vaikeista toimintahäiriöistä tai muista sairauksista aiheutuvia ongelmia, kuntoutuksen ajankohta ja kuntoutus on suunniteltava huolellisesti suhteessa meneillään olevaan hoitoprosessiin.

Kuntoutussuunnitelma

Vaikeavammaisten lääkinnällinen kuntoutus perustuu hoitavan tahon laatimaan kuntoutussuunnitelmaan kuntoutujalle. Hoitava taho laatii kirjallisen kuntoutussuunnitelman vähintään yhdeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi. Kuntoutuja ja/tai hänen omaisensa tai läheisensä sekä mahdollisuuksien mukaan avoterapeutit osallistuvat kuntoutussuunnitelman laatimiseen ja tarkistamiseen. Kuntoutussuunnitelman tekee lääkäri tai lääkäri ja moniammatillinen tiimi yhdessä, ja sen allekirjoittaa lääkäri.

Kuntoutussuunnitelma tehdään lomakkeelle KU 207 Kuntoutussuunnitelma vaikeavammaisen lääkinnällistä kuntoutusta varten. Kuntoutussuunnitelmassa kuvataan

työ- ja toimintakyvyn rajoittuminen tai sen uhka sekä yksilölliset ja konkreettiset pitkän ja lähiajan kuntoutustavoitteet. Suunnittelussa otetaan huomioon kuntoutujan kokonaistilanne siten, että eri kuntoutustoimenpiteistä syntyvä kokonaisuus ja intensiivistä työskentelyä vaativien erilaisten tavoitteiden määrä on kohtuullinen ja tarkoituksenmukainen. Suunnitelmassa perustellaan haetun kuntoutuksen ajankohtainen tarve ja tehdään vaikuttavuusarvio sekä se, miten haetulla toimenpiteellä voidaan tukea kuntoutukselle asetettuja tavoitteita.

Kuntoutussuunnitelma sisältää

- sairautta tai vammaa koskevat tiedot tärkeysjärjestyksessä ICD -luokituksen mukaisesti ja arvion ennusteesta
- kokonaisvaltaisen toimintakyvyn kuvauksen (ICF) ja käytettyjen arviointimethodien tulokset mahdollisine viitearvoineen
- kuntoutujan elämäntilanteen, voimavarat ja vahvuudet
- kuntoutujan yksilötekijät, kuten persoonallisuus ja selviytymisstrategiat, jotka vaikuttavat kuntoutumiseen
- kuntoutujan ja hänen perheensä tarpeet ja voimavarat
- itsenäistymiskehitykseen mahdollisesti liittyvät ongelmat, haasteet ja vahvuudet
- vieraskielisen kuntoutujan kohdalla arvion tulkin käytön tarpeesta
- tarvittaessa arvion kulttuurisista seikoista, jotka voivat vaikuttaa kuntoutuksen toteutukseen
- kuntoutuksen ja kuntoutujan lähi- ja pitkän ajan tavoitteet
- aikaisemmin toteutetun kuntoutuksen ja sen tulokset
- terveydenhuollon, sosiaalitoimen tai muun tahon antama kuntoutus ja hoito sekä itsehoito
- kuntoutukseen vaikuttavat tutkimus- ja hoitotoimenpiteet
- kuntoutujan muun aktiivisen toiminnan, esim. liikuntaharrastukset
- tarpeellisen suositeltavan kuntoutuksen perusteluineen
- perustelut omaisen osallistumiselle
- laitoksessa toteutuvaa kuntoutusta haettaessa perustelut sille, miksi avoterapian toimenpiteet eivät ole riittäviä
- mahdolliset ajankohtaiset ammatillisen kuntoutuksen tarpeet ja työllistymistavoitteet.

Kuntoutussuunnitelmaan kirjataan kuntoutuksen toteuttamiseen tarvittavat seuraavat tiedot:

- kuntoutusmuoto, kuntoutuksen ajoitus, kesto ja toteutustapa
- mahdollinen toteuttajataho, palveluntuottaja
- seurantasuunnitelma ja -taho
- seuraavan suunnitelman laatimisajankohta ja osallistuvat tahot.

Kuntoutussuunnitelmaa voidaan tarkistaa eri kuntoutusmuotojen osalta täydentämällä kuntoutussuunnitelmaa tai B-lääkärinlausuntoa.

Suunnitelmasta ilmenevät sen laadintaan osallistuneiden henkilöiden nimet ja yhteystiedot. Jos suunnitelmaan on kirjattu kuntoutuksen mahdollinen toteuttajataho tai palveluntuottaja, tulee suunnitelmasta ilmetä se, että palveluntuottaja on valittu yhteistyössä hoitavan tahon ja kuntoutujan ja/tai omaisten tai läheisten kanssa.

3.1.2 Kuntoutusta edeltävät toimenpiteet

Palveluntuottaja varmistaa Kelasta toimitettujen lähetetietojen perusteella, että myönnetty kuntoutus ja sen ajoitus sopivat kuntoutujalle. Jos asiakirjojen perusteella kuntoutus ei ole sairauden tai vamman kannalta kuntoutujalle sopiva, palveluntuottaja ottaa yhteyttä Kelan toimistoon.

Esivalinta

Esivalinnan tavoitteena on saada valittua kuntoutukseen parhaiten soveltuva ryhmä. Esivalinnan tekevässä työryhmässä on oltava vähintään yksi terveydenhuollon ammattihenkilö. Kela määrittelee, missä palvelulinjoissa käytetään esivalintaa. Palvelulinjakohtaisissa standardeissa on maininta siitä, onko ko. palvelulinjassa esivalintaa.

Kurssien esivalintaprosessi kuvataan erillisessä muistiossa. Muistion liitteet löytyvät Kelan verkkosivuilta www.kela.fi >Yhteistyökumppanit > Kuntoutuspalvelut > Kurssit > Esivalinta. Muistio lähetetään niille palveluntuottajille, jotka toteuttavat esivalintakursseja.

Kutsukirje

Kun palveluntuottaja on saanut kuntoutuspäätöksen, se lähettää kuntoutujalle kutsukirjeen. Kirjeessä on seuraavat asiat:

- kuntoutuksen yleiset tavoitteet
- kuntoutuksen ajankohta, saapumisaika ja ohjeet saapumisesta
- kuntoutuksen sisältö (esim. esite) ja alustava ohjelma
- tieto kuntoutuksen aikaisesta vakuutusturvasta (ks. luku 3.5.1 Vakuutusturva)
- tieto kuntoutuslaitoksesta (esim. esite) ja yhteystiedot
- ohjeet kuntoutukseen mukaan otettavista henkilökohtaisista varusteista, lääkkeistä yms.
- muut mahdolliset palvelulinjaa tai palveluntuottajaa koskevat tiedot.

Ennakkokysely

Palveluntuottaja pyytää kuntoutujalta ennen kuntoutuksen aloittamista ennakkokyselylomakkeella tai haastattelemalla tietoja kuntoutuksen toteuttamista varten. Kuntoutujalta kysytään tietoja mm. seuraavista asiakokonaisuuksista:

- henkilökohtaiset kuntoutuksen tavoitteet ja toiveet
- kuntoutujan kokemus fyysinen ja psyykinen terveydentila
- muistiin, tarkkaavaisuuteen sekä hahmottamiseen liittyvät asiat
- sosiaalinen elämäntilanne (esim. perhe- ja muut ihmissuhteet), harrastukset
- työhön tai opiskeluun liittyvät asiat
- sosiaaliseen toimintakykyyn liittyvät asiat esim. kommunikaatio
- arjessa selviytyminen (esim. liikkuminen, apuvälineiden käyttö, avun tarvitseminen)
- erityistarpeet (esim. allergia, erityisruokavalio, kulttuuriin liittyvät kysymykset)
- mahdolliset muut palveluntuottajan kysymykset
- osallistuuko kuntoutuja kuntoutukseen avo- vai laitospuolisesti (Kysymys ei koske pelkästään avomuotoisena toteutettavia kuntoutuksia.)

Palveluntuottajalla tulee olla nämä tiedot ennen kuntoutuksen alkamista. Palveluntuottaja pyytää tarvittaessa lisätietoja kuntoutujalta ja esim. hoitavalta taholta ennen kuntoutuksen alkamista tai sen aikana.

Kuntoutuslaitos voi lähettää ennakkokyselylomakkeen mukana myös muita arviointilomakkeita.

Palvelulinjakohtaisissa kuvauksissa kerrotaan ennakkokyselyn toteuttamisesta tarkemmin.

Etukäteissuunnittelu

Moniammatillinen työryhmä tai työpari kokoontuu ennen kuntoutusta ja perehtyy saamiinsa selvityksiin ja kuntoutujien täyttämiin kyselyihin. Ennakkotietojen perusteella moniammatillinen työryhmä tai työpari ottaa huomioon kuntoutujan yksilölliset tarpeet kuntoutuksen toteutuksessa. Palvelulinjoissa voi olla tarkempia määrittelyjä.

3.1.3 Kuntoutujan tietojen ja kuntoutusasiakirjojen käsittely

Palveluntuottajan tulee noudattaa toiminnassaan tietosuojaa koskevia lainmukaisia menettelyjä Kelan kuntoutujien potilas- ja henkilötietojen keräämisessä, tietosisällöissä, omassa toiminnassaan, tietojen luovuttamisessa, säilyttämisessä, suojaamisessa, hävittämisessä ja muussa käsittelyssä. Palveluntuottajalla ei ole oikeutta käyttää kuntoutuksen aikana koottuja salassa pidettäviä tietoja muuhun kuin Kelan asiakkaiden kuntoutukseen. Kuntoutujalla on oikeus tarkistaa häntä koskevat kuntoutusprosessiin liittyvät asiakirjat palveluntuottajalta ja/tai Kelasta.

Palveluntuottajalla tulee olla laadittuna henkilötietolain velvoittama rekisteriseloste ja tietosuojaseloste kuntoutujien asiakirjojen muodostamasta henkilörekisteristä (henkilötietolaki 10 § ja 24 §). Kelan kuntoutusasiakkaiden tietojen on oltava erikseen poimittavissa muiden palveluntilaajien tai yksikön muista potilasrekisteritiedoista.

Tietojen saaminen ja luovuttaminen

Palveluntuottajan tulee pyytää kuntoutujalta yksilöity kirjallinen lupa häntä koskevien kuntoutuksen toteuttamisen kannalta tarpeellisten tietojen hankkimiseen muilta tahoilta, esimerkiksi terveydenhuollosta, ja tietojen luovuttamiseen muille tahoille.

Palveluntuottajan tulee dokumentoida kaikki kuntoutujalta ja/tai omaiselta tai läheiseltä pyydetyt yksilöidyt luvat, kuten luvat tietojen hankintaan, puhelimitse tehdyt yhteydenotot, asiakirjojen lähettäminen muille kuin Kelalle ja hoitavalle taholle sekä luvat valokuvaukseen, videointiin ja verkkokuntoutukseen sekä niistä syntyvän materiaalin käyttöön.

Palveluntuottaja ei saa luovuttaa kuntoutujaa koskevia tietoja ulkopuolisille ilman tämän lupaa, ellei laissa ole nimenomaista valtuutusta tietojen luovuttamiseen. Kelalla on oikeus saada ja luovuttaa kuntoutujaa koskevia tietoja Kelan kuntoutuslain 59, 60 ja 63 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa.

Tietojen luovuttaminen tutkimuksen käyttöön

Palveluntuottaja voi käyttää Kelan kuntoutujien tietoja omassa sisäisessä kehittämistyössään, josta ei tehdä julkaistavia tai muuten levitettäviä raportteja. Palveluntuottajan on pyydettävä kirjallinen lupa sekä kuntoutujilta että Kelan kuntoutusryh-

mältä kuntoutuksen aikana tai sen jälkeen tehtävään tutkimukseen, jos tutkimuksessa käytetään kuntoutujien tietoja. Tarvittaessa tämä vaatii eettisen toimikunnan lausunnon. Palveluntuottaja ja tutkimuksen toteuttaja (tutkijataho/tutkija) vastaavat, että tarvittava eettisen toimikunnan lausunto on hankittu.

Dokumentaatio

Palveluntuottajan tulee dokumentoida kuntoutujan asiakirjoihin kuntoutuspalvelun toteuttaminen siten, että sen sisältö, laatu, luonne, arviointi- ja mittaustulokset, toteutusajankohta sekä kuntoutujan antama palaute voidaan todeta jälkikäteen asianmukaisten merkintöjen perusteella. Palveluntuottaja kirjaa jokaisen yksilö- ja ryhmämuotoisen tapaamiskerran siten, että kuntoutuksen aikaiset tapahtumat, esimerkiksi kuntoutuksen toteuttaminen, käytetyt menetelmät, verkostoneuvottelut ja käyntikerrat sekä niihin käytetyt tuntimäärät, voidaan jälkikäteen todentaa. Myös ryhmässä toteutettu kuntoutus tulee dokumentoida kuntoutujan yksilöllisiin asiakirjoihin esimerkiksi liittämällä mukaan kopio toteutuneesta viikko-ohjelmasta. Jos kuntoutukseen kuuluu välitehtäviä, on niiden toteutuminen dokumentoitava kuntoutujan asiakirjoihin. Palveluntuottaja kirjaa osallistuuko kuntoutuja ja omainen kuntoutukseen avo- vai laitoshuoneesta. Kuntoutujan mahdolliset poissaolot ja niiden syyt kuntoutuksesta kirjataan siten, että ne voidaan jälkikäteen todentaa.

Omaisien osallistuminen voidaan dokumentoida kuntoutujan asiakirjoihin silloin, kun omaisella, esimerkiksi pienten lasten vanhemmilla, on suuri rooli kuntoutuksessa. Omaisen kannanotot kuntoutuksen tavoitteiden asettamiseen voidaan kirjata, kun niillä on merkitystä kuntoutuksen suunnitteluun ja kuntoutuksen toteuttamiseen arkiympäristössä. Omaisen kannanotto ei kuitenkaan voi korvata tai ohittaa lääketieteellistä tai muuta terveydenhuollon ammattihenkilön arviota.

Omaisien yksilöllisiä asioita ei saa kirjata kuntoutujan asiakirjoihin. Jos kuntoutujan omaiselle tehdään tutkimuksia tai hoitotoimenpiteitä, on omaiselle perustettava omat asiakirjat palveluntuottajan tiedostoihin.

Dokumentointi tulee toteuttaa siten, että jokaisen ryhmään kuuluvan kuntoutujan yksityisyyden suoja säilyy. Dokumentointia hyödynnetään kuntoutujakohtaisessa kuntoutuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa sekä jälkikäteen tapahtuvassa prosessin seurannassa.

Palveluntuottaja vastaa siitä, että kuntoutujien asiakirjojen ja kuntoutukseen liittyvän muun materiaalin laadinnassa ja säilyttämisessä noudatetaan henkilötietolakia (523/1999), potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (785/1992), sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjoista (298/2009) sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annettua lakia (159/2007). Nämä säännökset koskevat myös ääni-, filmi- ja videotallenteita sekä valokuvia. Tämän lisäksi palveluntuottajan tulee noudattaa sähköisen viestinnän tietosuojalakia (516/2004).

Kuntoutukseen liittyvät asiakirjat

Palveluntuottaja huolehtii siitä, että potilasasiamiestiedot ja Kelan standardi ovat selkeästi esillä ja kuntoutujien luettavissa. Jos kuntoutus toteutetaan muualla kuin palveluntuottajan omissa tiloissa, on palveluntuottajalla standardia ja muita kuntoutuksen kannalta tärkeitä informoivia asioita varten mukanaan esimerkiksi asiakas- kansi, johon kuntoutujalla on mahdollisuus tutustua.

3.2 Kuntoutuksen ohjelma ja rakenne

Tässä standardin yleisessä osassa kuvataan kuntoutuksen ohjelmaa ja rakennetta yleisesti.

Palvelulinjojen kuvauksissa esitellään yksityiskohtaisemmin mm. päivän pituus, kuntoutuksen ammattihenkilön ohjaaman ohjelman kesto, ohjelman sisältö, alku- ja loppuvaiheen sisältö, jaksotukset, viikonlopun kesto, yleis- ja vapaa-ajan ohjelma, moniammatillisen työryhmän kokoonpano ja henkilöstön vaatimukset.

3.2.1 Kuntoutuksen toteutusmuodot ja kuntoutuspäivän toteutus

Kuntoutuksen toteutusmuodot ovat laitospuolinen tai avomuotoinen kuntoutus. Kuntoutus toteutetaan palvelulinjasta riippuen joko laitos- tai avojaksoina (kuntoutuspäivinä) tai käyntikertoina tai niitä kaikkia yhdistelemällä. Toteutusmuodot sisältävät edellä mainittujen lisäksi ammatillisessa kuntoutuksessa myös työharjoittelu-päiviä.

Laitospuolinen kuntoutus toteutetaan laitosyksikössä. Laitospuolisella kuntoutuksella tarkoitetaan laitosjaksoja, joihin sisältyy majoitus. Jos laitospuolinen kuntoutus sisältää laitosjaksojen lisäksi palveluntuottajan tekemän asiantuntijan kotikäynnin, on kyse edelleen laitospuolisesta kuntoutuksesta.

Avomuotoista kuntoutusta toteutetaan avo- tai laitosyksikössä. Avomuolisella kuntoutuksella tarkoitetaan kuntoutusta, joita ovat:

- avojaksot tai käyntikerrat
- avojaksojen ja käyntikertojen yhdistelmät
- laitosjaksojen ja avojaksojen / käyntikertojen yhdistelmät.

Avomuotoinen kuntoutus ei sisällä majoitusta, ellei palvelulinjaan sisälly edellytystä majoitusmahdollisuudesta.

Käyntikerta voi olla

- kuntoutujan ja omaisen ryhmämuotoinen käyntikerta kuntoutuspaikassa
- Kuntoutujan ja omaisen yksilöllinen käyntikerta kuntoutuspaikassa
- palveluntuottajan edustajan, asiantuntijan käynti esimerkiksi kuntoutujan kotona, työpaikalla tai lähiverkostossa.

Jotta avomuolisessa kuntoutuksessa päivän pituus ei olisi kuntoutujille kohtuuttoman raskas, avojaksojen osallistujat tulisi valita kohtuullisen matkan tai tarkoituksenmukaisten liikenneyhteyksien päästä.

Jos kuntoutuja saapuu kuntoutuspaikkaan jo alkamispäivää edeltävänä päivänä esimerkiksi huonon liikenneyhteyksien vuoksi ja yöpyy laitoksessa, tätä päivää ei katsota kuntoutuspäiväksi.

Kuntoutujan ja omaisen kuntoutuspäivän pituus on kuvattu palvelulinjoissa. Kuntoutuspäivän pituuteen sisältyvät siirtymiset tiloista toiseen, ohjelman mukaiset tauot ja ruokailut.

3.2.2 Kuntoutuksen alku- ja päätösvaihe

Kuntoutuksen alkuvaihe sisältää alkuinformaation, alkuhaastattelut sekä henkilöstön, ohjelman, tavoitteiden, tilojen ja toiminnan, turvallisuusohjeiden sekä yleisen oh-

jelman esittelyt. Ryhmämuotoisen kuntoutuksen alkuvaiheessa luodaan edellytykset aktiivisen ryhmän syntymiselle.

Kuntoutuksen päätösvaihe sisältää kuntoutujan ja tarvittaessa omaisten loppuhaastattelut ja yhteispalaverit työryhmän tai työparin jäsenten ja kuntoutujan kanssa sovitujen tahojen kanssa.

3.2.3 Kuntoutuksen jaksottaminen

Kuntoutus toteutetaan pääsääntöisesti arkipäivisin (maanantaista lauantaihin). Jaksoitetusti toteutetussa kuntoutuksessa alle 7 vuorokauden jaksot toteutetaan pääsääntöisesti arkipäivinä.

Jos kuntoutusjakson keskellä on yksittäisiä arkipäiviä, tulee palveluntuottajan järjestää arkipäiville arkipäivien ohjelma. Kela suosittelee, että kuntoutusta ei järjestetä aattopäivinä kuten joulun- ja juhannusaattoina.

3.2.4 Kuntoutuksen ohjelma ja sisältö

Palveluntuottaja järjestää kuntoutujille ja omaisille palvelulinjoissa tarkemmin määritellyä ohjelmaa. Ohjelman sisällön tulee vastata kohderyhmän tarpeita ja tavoitteita, ja sen toteuttaa palvelulinjassa ja tarjousasiakirjoissa määritellyt henkilöstö.

Henkilöstö antaa ohjelman mukaisen ohjauksen kuntoutujille ja omaisille pääsääntöisesti palveluntuottajan avo- tai laitospöytätyössä, mutta joissakin tilanteissa henkilöstö voi käyttää teknisiä apuvälineitä, kuten videoyhteyttä, apuna kuntoutuksen toteutuksessa. Tämä tulee kyseeseen esimerkiksi verkostotyön yhteydessä ja loppupalavereissa, joihin osallistuu muiden tahojen asiantuntijoita. Palvelulinjakohtaisissa osissa on tarvittaessa tarkempi kuvaus audiovisuaalisen tekniikan, kuten videotekniikan hyödyntämisestä kuntoutuksessa.

Kuntoutuksen ohjelman toteutuksessa otetaan huomioon hyvistä kuntoutuskäytännöistä ja tutkimusten vaikuttavuustuloksista saatuja kokemuksia ja tietoja. Taustalla on asiakaslähtöinen näkökulma ja kyseiseen kuntoutukseen soveltuvat teoreettiset viitekehykset.

Kuntoutusohjelma viikonloppuna

Jos pitkäkestoiseen laitosmuotoiseen kuntoutuksen toteutukseen sisältyy viikonloppuja, palveluntuottaja järjestää lauantaina kuntoutuksen ammattihenkilön ohjaamaa ohjelmaa palvelulinjassa määritellyllä tavalla. Ohjattua kuntoutukseen liittyvää ohjelmaa voi olla myös sunnuntaisin.

Yleisohjelma

Palveluntuottajalla on päivisin tarvittaessa järjestettyä yleisohjelmaa. Yleisohjelma voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, jos osalla kuntoutujista on samaan aikaan omaa erillistä ohjelmaa.

Ohjattuun kuntoutuksen ohjelmaan voi sisältyä kaikille kuntoutuslaitoksen asiakkaille tarkoitettuja kuntoutuksen ammattihenkilön pitämiä yleisluentoja ja yleisliikuntaosuuksia, jos ne liittyvät kuntoutuksen tavoitteisiin ja sisältöön ja soveltuvat kyseessä oleville kuntoutujille, esim. vaikeavammaisille.

Palveluntuottaja on kuvannut kuntoutustoimintojen yleisohjelmien sisällöt viikko-ohjelmassaan.

Vapaa-ajan ohjelma

Palveluntuottaja järjestää laitosjaksoilla kuntoutuksen tavoitteita ja tuloksellisuutta tukevaa vapaa-ajanohjelmaa iltaisin sekä viikonloppuisin, jos jaksoon sisältyy viikonloppuja. Majoittuvat kuntoutujat voivat osallistua laitoksen yleiseen vapaa-ajan ohjelmaan iltaisin sekä viikonloppuna.

Palveluntuottaja on kuvannut kuntoutustoimintojen vapaa-ajanohjelmien sisällöt viikko-ohjelmassaan.

3.2.5 Välitehtävät

Jaksotetun kuntoutuksen väliaikoina tehtävä omatoiminen harjoittelu on keskeinen osa kuntoutusta niissä palvelulinjoissa, joissa on välitehtäviä. Kuntoutuksessa käsiteltäviä teemoja tai aiheita työtetään jaksojen välille annettavien tehtävien avulla. Välitehtävät puretaan jatkojaksojen alussa.

Kuntoutuja ja moniammatillinen työryhmä tai työpari sopii yhdessä tarvittavista välitehtävistä. Palveluntuottaja antaa kuntoutujille ja omaisille kirjalliset ohjeet välitehtävistä. Palvelulinjoissa on annettu tarkemmat kuvaukset välitehtävistä.

3.2.6 Verkostotyö

Palveluntuottaja on kuntoutujan luvalla kuntoutuksen aikana tarvittaessa yhteydessä kuntoutujan kuntoutumisen edistämisen kannalta tarpeelliseen yhteistyötahoon, esim. perheeseen, työntajaan, kuntoutuspalvelujen tuottajiin, terveydenhuoltoon tai muuhun hoitavaan tahoon. Tavoitteena on mm. kuntoutusprosessin yhdistäminen kotipaikkakunnalla ja työterveys- ja terveydenhuollossa tapahtuviin jatkotoimenpiteisiin sekä varmistaa kuntoutuksen jatkuvuus.

Kuntoutujaa aktivoidaan ja autetaan selvittämään kotipaikkakuntansa yhteistyöverkosto, joka edistää ja tukee kuntoutumista.

3.2.7 Verkkokuntoutus

Palveluntuottaja voi käyttää kuntoutuksen toteuttamisessa välineenä verkkokuntoutusympäristöä. Sitä voidaan käyttää esimerkiksi kuntoutuksen sisällön, kuntoutuksen väliaikojen yhteydenpidon ja välitehtävien toteuttamisessa.

Palveluntuottaja vastaa verkkokuntoutusympäristön käytöstä ja käytöissäännöistä sekä käytettävän verkkosovelluksen riittävästä suojauksesta. Palveluntuottaja kertoo kuntoutujille verkkokuntoutusympäristön käyttöperiaatteet ja käytöissäännöt ennen ympäristön käyttöönottoa.

Verkkokuntoutussovelluksiin tulee aina kirjautua rekisteröityneenä käyttäjänä. Ennen rekisteröitymistä palveluntuottaja pyytää kuntoutujalta kirjallisen sitoumuksen verkkokuntoutusympäristön käytöissäntöjen noudattamiseen. Sitoumuksessa on yksilöitynä se, mitä tietoja ja missä tilanteessa niitä käsitellään verkkokuntoutusympäristössä ja kenellä on oikeus nähdä verkkokuntoutusympäristön eri osien tietoja. Kuntoutujalle on myös kerrottava, miten kauan ja missä häntä koskevia tietoja säilytetään verkkokuntoutusympäristössä.

3.2.8 Arviointi ja mittaaminen

Kela seuraa kuntoutuksen tuloksellisuutta. Arvioinnin keskeiset alueet ovat kuntoutuksen tavoitteet, kuntoutuksella saavutettu elämänlaatu ja toiminta- tai työkyky.

Kuntoutujan kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamista arvioidaan GAS – menetelmällä (Goal Attainment Scaling, www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > GAS-menetelmä). Menetelmän käyttö yhtenäistää kuntoutuksen toimintatapoja, täsmentää kuntoutuksen tavoitteita ja selkiyttää kuntoutujalle, mihin kyseisellä kuntoutuksella pyritään. Kuntoutuksen tavoitteet laaditaan yhdessä kuntoutujan, palveluntuottajan ja muiden kuntoutuksen kannalta merkittävien yhteistyötahojen, kuten hoitavan tahon kanssa. Kuntoutuksen tavoitteiden tulee olla asiakkaalle realistisia, mitattavia, kirjattavia ja tarkoituksenmukaisia. Tavoitteet laaditaan kuntoutuksen alussa ja niitä tarkistetaan kuntoutuksen aikana ja arvioidaan kuntoutuksen päättyessä.

Kuntoutujan elämänlaatua arvioidaan aikuisten kuntoutuspalveluissa Maailman terveysjärjestön WHOQOL-BREF elämänlaatumittarilla. Mittari arvioi yleistä elämänlaatua, terveydentilaan liittyvää elämänlaatua ja sen arviointi ulottuu fyysiseen ja psyykkiseen terveyteen, sosiaalisiin suhteisiin sekä ympäristöön.

Kuntoutujan työkykyä arvioidaan Kelan määrittelemillä työkykykysymyksillä niissä palveluissa, joissa ne on määritetty pakollisiksi.

Arviointi ja mittaamismenetelmät ovat päteviä, perusteltuja ja luotettavia arviointeja ja perustuvat TOIMIA- verkoston suosituksiin.

Kuntoutuksen standardin palvelulinjoissa on kuvattu tarkemmin mittarit ja arviointimenetelmät ja niiden käyttö. Näissä palvelulinjakohtaisissa standardeissa annetaan tarkemmat ohjeet mittausten toistamisesta. Arviointimenetelmien tiheä toistaminen ei ole järkevää. Arvioinnit tehdään kuntoutuksen alussa ja toistetaan kuntoutuksen yhteydessä aikaisintaan kuuden kuukauden kuluttua.

Palveluntuottajan tulee toimittaa asiakkaan suostumuksella vuosittain Kelaan sähköisen järjestelmän avulla tuloksellisuuden seurannan mittaritiedot niistä palveluista, joissa se on kuntoutuksen standardeissa ja palvelujen ostoa koskevissa sopimuksissa erikseen määritetty. Standardeissa määritellään ne mittarit, joista toimitetaan Kelaan tietoa sekä, missä laajuudessa mittaritietojen toimittaminen tapahtuu.

3.2.9 Kuntoutuspalaute

Kuntoutuspalaute on palveluntuottajan antama kuvaus kuntoutujan kuntoutusprosessista. Kuntoutuspalaute sisältää selkeästi otsikoituna mm. seuraavat osat:

Yhteenveto

- tiivis kuvaus kuntoutuksen tuloksista
- jatkokuntoutuksen ja -hoidon kannalta keskeiset mittaustulokset
- keskeiset suositukset

Yksilöllinen osa

- alkutilanteen odotukset ja tarpeet

- kuntoutuksen aikaiset konkreettiset yksilölliset tavoitteet ja suunnitelmat ja niiden toteutuminen kuvaamalla sanallisesti GAS-tavoitelomakkeen tulokset
- kuntoutujan arjessa, työssä ja opiskelussa selviytymisen muutokset
- kuntoutujan omat näkemykset kuntoutuksesta ja tavoitteiden toteutumisesta
- johtopäätökset ja suositellut jatkotoimenpiteet ja -suunnitelmat
- kuntoutujan arvioinnissa käytettyjen keskeisten mittaus- ja arviointimenetelmien tulokset mahdollisine viitearvoineen/suhteessa testien kokonaispistemääriin ja niiden seuranta jatkojaksoilla
- tilannearvio, joka painottuu kuntoutujan kannalta keskeisiin asioihin ottaen huomioon ICF -luokituksen osa-alueet
- toiminta- ja työkyvyn kehittymisen sanallinen arviointi
- muut seurannassa esille tulleet asiat
- loppuarvion kuntoutujan tilanteesta kuntoutuksen päättyessä
- erityistyöntekijöiden huomiot tai mahdolliset erilliset lausunnot
- mahdolliset verkostoyhteydet
- kuntoutukseen osallistumistapa (avo- vai laitospuolinen)

Yleinen osa

- kuntoutuksen yleiset tavoitteet ja sisältö
- palveluntuottajan yhteystiedot
- tiedot moniammatillisesta työryhmästä, työparista ja erityistyöntekijöistä (nimet, ammattiasemat, osuus kuntoutuksen toteutuksessa)

Liitteet

- GAS -tavoitteen asettaminen -lomake
- muut mahdolliset liitteet

Kuntoutukseen osallistuneesta omaisesta tai läheisestä kirjataan kuntoutuspalautteeseen

- omaisen tai läheisen nimi
- omaisen tai läheisen suhde kuntoutujaan, esimerkiksi puoliso tai äiti
- kuntoutukseen osallistumisaika
- omaisen tai läheisen osallistumisen vaikutus tai merkitys kuntoutujan kuntoutusprosessiin.

Selosteeseen ei tule omaista tai läheistä koskevia henkilökohtaisia tietoja.

Palveluntuottajan moniammatillinen työryhmä tai työpari laatii kuntoutujakohtaisen kuntoutuspalautteen pääsääntöisesti viimeisen kuntoutusjakson päätyttyä.

Jos kuntoutus toteutetaan useammassa jaksossa, lähetetään jaksosta joko pelkkä läsnäolotodistus tai kuntoutujan kanssa sopien lyhyt kuntoutuspalaute, kuntoutujan ja hoitavan tahon tarvitessa tietoa kuntoutuksen suunnitteluun tai muun kuntoutuksen tai hoidon toteutukseen.

Lyhyt kuntoutuspalaute sisältää tiedot kuntoutuksesta vastaavasta työryhmästä tai työparista ja erityistyöntekijöistä sekä tiivistetyn kuvauksen kuntoutujan yksilöllisestä alkutilanteesta, tavoitteista ja kuntoutuksen etenemisestä sekä kuntoutukseen osallistumistavasta. Jos palvelulinjan standardi edellyttää, palautteeseen kirjataan lisäksi perusteet vaativan tai erittäin vaativan vaativuusluokituksen mukaisesti toteutetulle

kuntoutukselle. Em. tieto kirjataan vaihtoehtoisesti läsnäolotodistukseen. Lyhyeen palautteeseen ei laiteta liitteitä.

Kuntoutuspalaute toimitetaan kahden viikon kuluessa kuntoutusjakson päättymisestä kuntoutujalle, Kelaan ja kuntoutujan kanssa sovituille muille tahoille, kuten hoitavalle taholle.

Palveluntuottajan tulee varata kuntoutujalle tilaisuus loppukeskustelujen yhteydessä kertoa mielipiteensä palautteeseen tulevista seikoista ja tutkimustuloksista ennen sen valmistumista.

Kuntoutuspalautteen allekirjoittaa lääkäri, jos hän kuuluu moniammatilliseen työryhmään. Muutoin kuntoutuspalautteen allekirjoittaa kuntoutujan kuntoutuksesta vastaava työryhmän tai työparin jäsen tai jäsenet.

3.3 Henkilöstö

Kuntoutuksen toteuttamisesta vastaa moniammatillinen työryhmä tai työpari, joka on määritelty tarkemmin palvelulinjoittain. Kuntoutuksen moniammatillisen työryhmän jäsenillä ja muilla työntekijöillä on virallisesti hyväksytty ammattinimikettä vastaava koulutus (ks. liite 1). Palveluntuottajan tulee huolehtia henkilöstön koulutuksesta ja perehdyttämisestä kyseiseen kuntoutustoimintaan.

Vaikeahoitaisia tai vaikeavammaisia kuntoutujia varten on kuntoutushenkilöstöä tai avustajia, joilla on soveltuva koulutus. Avustajat ja kuntoutushenkilökunta auttavat kuntoutujia kuntoutuksen aikana normaaleissa arkipäivän toiminnoissa, kuten liikumisessa, siirtymisessä, ruokailussa, henkilökohtaisen hygienian hoitamisessa, pukemisessa ja riisumisessa. Palveluntuottajalla on myös tarpeen mukaan henkilöstöä, joka hallitsee vaikeahoitoisten tai muiden erityisryhmien kuntoutujien tarvitsemat kommunikaatiokeinot (esim. viittomat, puhetta tukevat ja korvaavat kommunikoinnin keinot). Palvelulinjoissa on tarkemmin määritelty kuntoutuksen kohderyhmä ja sen mukaisesti tarvittava henkilöstö.

Tarvittaessa kuntoutusjakson ohjelmaan voi sisällyttää vertaistukihenkilöiden osuutta. Palveluntuottajat vastaavat vertaistukihenkilöiden toiminnasta ja koulutuksesta sekä huolehtivat riittävästä ohjauksesta.

Palveluntuottajalla on suunnitelma riittävästä varahenkilöstöstä lomina ja poikkeavia tilanteita varten, jotta kuntoutus voidaan toteuttaa suunnitellusti.

Henkilöstömuutoksista on ilmoitettava Kelaan. Ohjeet ja lomakkeet ovat Kelan internetsivuilla www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > Muutoksista ilmoittaminen.

3.4 Yhteydenpito

Palveluntuottaja ottaa yhteyttä Kelaan yksittäisen kuntoutujan kuntoutukseen, kuntoutuspäätökseen tai maksuun liittyvissä asioissa. Palvelujen hankintaan ja järjestämiseen liittyvissä kysymyksissä palveluntuottaja ottaa yhteyttä siihen Kelan yksikköön, joka on vastannut palvelun hankinnasta. Kuntoutuksen toteuttamiseen ja sopimukseen liittyvä tulkinallinen ja neuvotteleva yhteydenpito ja asiakaspalautteen käsittely tapahtuvat kuntoutuksen osalta Kelan kuntoutusryhmässä.

Palveluntuottaja ottaa aina yhteyttä Kelaan, jos kuntoutujalla on poissaoloja, jotka saattavat vaikuttaa kuntoutuksen tavoitteiden toteutumiseen tai kuntoutuja kokonaan keskeyttää kuntoutuksen. Jos kuntoutuksen aikana todetaan, että kuntoutujalle myönnetty kuntoutus ei ole tarkoituksenmukainen, palveluntuottaja keskustelee kuntoutujan ja kuntoutuspäätöksen tehneen Kelan yksikön kanssa siitä, miten kuntoutusta on tarkoituksenmukaista jatkaa.

3.5 Asiakasturvallisuus

3.5.1 Vakuutusturva

Palveluntuottajalla tulee olla seuraavat vakuutukset:

- toiminnan vastuuvakuutus, joka kattaa ohjatun kuntoutusohjelman ja ohjatun vapaa-ajan ohjelman,
- potilasvakuutus, jos kuntoutuksen toteuttamisessa on mukana terveydenhuollon ammattihenkilöitä ja
- kuntoutujalle ja kuntoutukseen osallistuvalla omaisella tapaturmavakuutus, joka kattaa henkilövahingot ohjatun kuntoutusohjelman aikana, ohjatun vapaa-ajan ohjelman aikana ja muuna vapaa-aikana.

Edellisten lisäksi työkokeilussa, työhönvalmennuksessa, mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksessa sekä ammatillisissa kuntoutuskursseissa edellytetään palveluntuottajan kuntoutujalle ottamaa:

- tapaturmavakuutusta, joka kattaa henkilövahingot palveluntuottajan käytössä olevien tilojen lisäksi myös ulkopuolisissa työharjoittelupaikoissa ja niihin liittyvillä matkoilla ja
- toiminnan vastuuvakuutusta, joka kattaa kuntoutujan toiminnan ulkopuolisissa työharjoittelupaikoissa. Palveluntuottajan ei tarvitse kuitenkaan ottaa kuntoutujalle toiminnan vastuuvakuutusta, jos kuntoutuja sisältyy ulkopuolisen työharjoittelupaikan toiminnan vastuuvakuutukseen.

Palveluntuottajan tulee ilmoittaa kuntoutujalle kutsukirjeessä tai muutoin kirjallisesti etukäteen, millaisilla vakuutuksilla kuntoutuja on palveluntuottajan toimesta vakuutettu. Kirjallisessa ilmoituksessa tulee olla lyhyt kuvaus vakuutusten sisällöstä.

Palveluntuottajan tulee lisäksi kutsukirjeessä kertoa, että palveluntuottajan kuntoutujille ottama tapaturmavakuutus koskee vain ohjattua kuntoutusohjelmaa, ohjattua vapaa-ajan ohjelmaa ja muuta vapaa-aikaa palveluntuottajan tiloissa, hallinnoimalla alueella tai tontilla. Jos kuntoutuja haluaa, että hänen vapaa-aikansa on vakuutettu myös em. tilojen/alueiden ulkopuolella, tulee hänen ottaa oma henkilökohtainen vapaa-ajan vakuutus.

Kela ei korvaa kuntoutujalle, kuntoutukseen osallistuvalla omaisella tai palveluntuottajalle ohjatun kuntoutusohjelman aikana, ohjatun vapaa-ajan ohjelman aikana tai muuna vapaa-aikana tapahtuneesta tapaturmasta tai vahingosta aiheutuvia kustannuksia.

3.5.2 Ohjelmien aikainen valvonta

Ryhmämuotoista ja yksilöllistä ohjelmaa toteutettaessa paikalla on kuntoutushenkilöstöä, joka opastaa ja valvoo kuntoutujia. Omatoiminen ohjelma on kuntoutujan omaa aikaa kuntoutuksessa ollessa. Ohjaaja ei ole tällöin mukana, paitsi jos se on tarpeen kuntoutujien turvallisuuden vuoksi.

Jos ohjelmaan kuuluu erilaisia urheilulajeja, varusteet ovat lajiliittojen tai vastaavien tahojen antamien turvallisuusohjeiden ja sääntöjen mukaisia. Liikunta- ja kuntosalitoissa on huolehdittu asiakasturvallisuudesta hätätilanteita varten. Valvojalta edellytetään, että hän on käynyt Suomen Punaisen Ristin (SPR) EA 1 -kurssin tai vastaavan tasoisen koulutuksen ja, että nämä koulutukset ovat voimassa.

3.5.3 Ensiapupäivystys

Palveluntuottaja huolehtii kuntoutujan ja omaisen turvallisuudesta.

Päivystävältä henkilökunnalta edellytetään, että he ovat käyneet SPR:n EA 1 -kurssin tai vastaavan tasoisen koulutuksen. Ensiaputaidot on päivitettävä määräajoin. Ensiapukurssien päivytyksestä saa tietoa mm. Suomen Punaisen Ristin sivuilta www.punainenristi.fi.

Laitosmuotoisessa kuntoutuksessa palveluntuottajalla on oltava ensiaputaitoista henkilöstöä ympärivuorokautisesti ja viikonloppuisin. Avomuotoisessa kuntoutuksessa palveluntuottajalla on oltava ensiaputaitoista henkilöstöä avojakson ja käyntikertojen aikana. Vaikeavammaisten henkilöiden ollessa kuntoutuksessa, paikalla tulee olla terveydenhuollon perustutkinnon suorittanut henkilö. Tämä koskee myös iltaa ja yötä, jos kyseessä on laitosmuotoinen kuntoutus.

Jos kuntoutuja tulee laitoksiin kuntoutusta edeltävänä päivänä, tai avomuotoisessa kuntoutuksessa on järjestetty tarvittaessa yöpyminen, palveluntuottajalla tulee olla edellä mainittu päivystystaso myös iltaisin, öisin ja viikonloppuisin.

Jos palvelulinjakohtaisessa osiossa hyväksytään, että majoitustilat sijaitsevat palveluntuottajan tilojen ulkopuolella (esim. majoitusliikkeet ja erilliset huoneistot), tulee majoitustilojen päivystys järjestää iltaisin, öisin ja viikonloppuisin vähintään puhelinpäivystyksenä. Tällöin kuntoutujien majoitustiloissa tulee olla käytössä puhelin ja puhelinnumero, josta tavoittaa palveluntuottajan henkilöstöön kuuluvan ensiaputaitoisen päivystäjän.

3.5.4 Allasvalvonta

Allastilojen käytössä noudatetaan Kuluttajaviraston julkaisusarjan 4/2002 ohjetta, joka on laadittu tuoteturvallisuuslain (914/1986) mukaisesti uimahallien ja kylpylöiden turvallisuuden lisäämiseksi ja turvallisuutta koskevien vähimmäisvaatimusten määrittämiseksi. Kelan kuntoutusasiakkaat kuuluvat aina kyseisen ohjeen kohdassa 8.2 mainittuihin erityisryhmiin. Allastiloissa on kuntoutusta toteutettaessa ja Kelan kuntoutujien vapaa-ajan toiminnan aikana henkilö, jolla on Kuluttajaviraston ohjeiden mukainen valvojan pätevyys. Allasvalvojilla tulee olla suoritettuna voimassa oleva SPR:n EA 1 -kurssi tai vastaavan tasoisen koulutuksen.

Kuluttajaviraston ohjeet ovat saatavissa internetissä www.tukes.fi.

3.5.5 Ratsastuspalveluiden turvallisuus

Palveluntuottaja huolehtii siitä, että ratsastusterapia toteutetaan sellaisissa tiloissa, joissa noudatetaan Kuluttajaviraston julkaisusarjan 4/2004 ohjetta. Se on laadittu kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta annetun lain (75/2004) mukaisesti ratsastuspalveluiden turvallisuuden edistämiseksi.

Kuluttajaviraston ohjeet ovat saatavissa internetissä www.tukes.fi.

3.5.6 Menettelyohjeet erityistilanteissa

Palveluntuottajalla on menettelyohjeet ongelmatilanteita, esimerkiksi fyysisen tai henkisen väkivallan uhkaa, alkoholi- ja huumeongelmia, epidemioita tai tapaturmia varten.

Resistenttien bakteeri-infektioiden ehkäisy

Vakavien infektioiden yleistymisen vuoksi tulee noudattaa huolellisesti terveydenhuollon antamia hygieniaohjeita.

Kela voi antaa palveluntuottajalle tiedon kuntoutujan vakavasta bakteeri-infektiosta, koska se on välttämätön tieto kuntoutuksen toteutumisen kannalta ja vaikuttaa muiden asiakkaiden huomioimiseen (KKRL 63 §).

Poikkeuksellisten infektioiden yhteydessä, kuten MRSA, ESBL tai VRE, palveluntuottajan tulee ottaa yhteyttä oman sairaanhoitopiiriin infektiolääkäriin tarvittavien toimenpiteiden järjestämiseksi. Jos resistentin bakteerin kantajalla on akuutti infektio tai infektion aktivoituminen, on keskusteltava kuntoutuksen siirtämismahdollisuudesta kuntoutujan, kotipaikkakunnan infektiolääkärin, hoitavan tahon ja Kelan toimiston kanssa.

ESBL

ESBL-kantajat, joilla on riskitekijöitä (esimerkiksi erittävät haavat, hengitystie- tai suoliavanne), hoidetaan kosketuseristyksessä. Tällöin kuntoutuja sijoitetaan yhden hengen huoneeseen, jossa on oma suihku ja WC ilman kuntoutujalle tai Kelalle koituvaa lisämaksua. (ks. luku 3.6.2 Majoitus)

MRSA

MRSA-kantajalle järjestetään yhden hengen huone ilman kuntoutujalle tai Kelalle koituvaa lisämaksua. (ks. luku 3.6.2 Majoitus)

VRE

VRE-kantajan hoidossa noudatetaan tavanomaisia varotoimia ja kosketuseristystä. Kuntoutuja sijoitetaan yhden hengen huoneeseen, jossa on oma suihku ja WC ilman kuntoutujalle tai Kelalle koituvaa lisämaksua. (ks. luku 3.6.2 Majoitus)

3.5.7 Vakavista tapaturmista ilmoittaminen

Jos Kelan kuntoutuksen aikana sattuu vakava tapaturma, palveluntuottaja ilmoittaa siitä välittömästi Kelan Terveysosaston kuntoutusryhmään salattuna sähköpostina. Tarkemmat menettelyohjeet löytyvät palveluntuottajien verkkosivuilta osoitteesta www.kela.fi kohdasta Yhteistyökumppanit > Kuntoutuspalvelut > Kuntoutuksen palveluntuottajien ohjeet.

Vakava tapaturma on aina

- pitkään sairaalahoitoon johtava tai
- pysyvän vamman aiheuttava tai
- kuolemaan johtava tapaturma.

Ilmoituksessa selvitetään seuraavat tapahtumatiedot:

- Mikä palvelulinja on kyseessä?
- Mitä on tapahtunut?
- Kenelle ja milloin tapaturma on sattunut?
- Miten tilanteessa on toimitettu?
- Kenelle siirtyy vastuu jatkohoidosta tai -toimenpiteistä?
- Mitä vakuutuksia palveluntuottajalla on ja missä vakuutusyhtiössä?

3.5.8 Pelastussuunnitelma

Palveluntuottaja huolehtii, että pelastussuunnitelma on laadittu ja se on ajan tasalla (pelastuslaki 379/2011 ja valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 787/2003). Turvallisuusselvityksessä on erikseen kuvattava toimintakyvyiltään alentuneiden ja rajoitettujen henkilöiden edellytykset pelastua tulipalosta.

Pelastussuunnitelman lisäksi palveluntuottajan tulee laatia kuluttajaturvallisuuslain edellyttämä turvallisuusasiakirja.

Uusi Kuluttajaturvallisuuslaki (920/2011) astuu voimaan 1.1.2012. Palveluntuottajan, jonka on tehtävä lain 6 §:ssä tarkoitettu ilmoitus valvontaviranomaiselle, on lisäksi laadittava turvallisuusasiakirja, joka sisältää suunnitelman vaarojen tunnistamiseksi ja riskien hallitsemiseksi sekä niistä tiedottamiseksi palvelun tarjoamisessa mukana oleville. Turvallisuusasiakirja tulee laatia kuuden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

3.6 Tilat, laitteet ja ravinto

3.6.1 Kuntoutustilat ja -laitteet sekä hoito- ja apuvälineet

Tilat

Palveluntuottaja huolehtii, että kuntoutus toteutetaan asianmukaisissa ja turvallisissa tiloissa. (Laki yksityisestä terveydenhuollosta 152/1990 ja laki yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta 377/2009 sekä ja laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011).

Tilat ovat palveluntuottajan tarjoamien kuntoutuspalvelujen tuottamiseksi tilavat, siistit, viihtyisät ja monipuoliset. Tilat soveltuvat kuntoutujille heidän liikkumisensa, toimintakykynsä, ikänsä ja sairautensa tai vammansa huomioon ottaen. Kuntoutujan tulee voida selviytyä mahdollisimman itsenäisesti. Palveluntuottajalla on kuntoutujaryhmän tarpeen mukaiset ympäristönhallintalaitteet ja kuulovammaisten tarvitsemat induktio- ja hälytínjärjestelmät sekä yhteydenpitokeinot, kuten vahvistin- ja tekstipuhelin.

Palveluntuottajan tulee huolehtia, että kuntoutujien huoneet ovat puhtaat. Liinavaatteet vaihdetaan vähintään kahdesti viikossa ottaen huomioon sairausryhmän tarve.

Tilat sijaitsevat kuntoutujien tarpeiden mukaisesti, niin että kuntoutuksessa käytettävät tilat ovat lähietäisyydellä toisistaan tai vaivatta kuntoutujien saavutettavissa. Vaikeavammaisten yksilöjaksoissa kaikki kuntoutuksessa käytettävät esteettömät tilat ovat sisäyhteydellä toisiinsa.

Kuntoutuksen ajaksi on kuntoutujille järjestettävä asianmukaiset ruokailutilat, riittävät lepo- ja taukotilat, sosiaaliset tilat ja lukolliset tavaroiden säilytystilat.

Avomuotoisessa työkokeilussa, työhönvalmennuksessa ja mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksessa sekä ammatillisten kurssien työharjoittelussa palveluntuottaja järjestää ruokailun joko itse tai ostaa palvelun ulkopuolisesta ruokapaikasta. Jos työkokeiluun, työhönvalmennukseen, mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennukseen, ammatilliseen kurssiin tai pitkäaikaistyöttömien kurssiin kuuluu työharjoittelua kuntoutusyksikön ulkopuolella eikä kuntoutuja voi käyttää kuntoutusyksikön järjestämää ravintopalvelua, palveluntuottaja korvaa aterian kuntoutujalle rahana.

Palveluntuottajalla on kuntoutujia varten oleskelu- ja harrastustiloja sekä harrastusvälineitä. Ulkoiluympäristön pitää olla turvallinen ja mahdollistaa itsenäinen ulkoileminen myös vaikeavammaisille tai vaikeahoitoisille kuntoutujille.

Palveluntuottajan tulee varmistaa, että tilojen remonteista ym. korjaustöistä ei aiheudu kohtuutonta haittaa kuntoutuksen toteuttamiselle. Isot remontit ajoitetaan siten, että ne aiheuttavat mahdollisimman vähän häiriötä kuntoutujille, esimerkiksi kesäloman aikana. Palveluntuottajan tilat tai sen osa voidaan tarvittaessa sulkea remontin ajaksi.

Jos isoja perusparannuksia tai -korjauksia toteutetaan normaaleina kuntoutusaikoina, palveluntuottaja ilmoittaa etukäteen kutsukirjeessä päätöksen saaneille kuntoutujille korjauksista ja niiden vaikutuksista kuntoutustoiminnan toteuttamiseen. Palveluntuottaja antaa tuolloin kuntoutujalle mahdollisuuden vaihtaa kuntoutuksen toteuttamista näiden syiden takia johonkin muuhun ajankohtaan.

Palveluntuottajan on ilmoitettava remonteista ja korjaus- ja perusparannustöistä Keulan kuntoutusryhmälle.

Laitteet

Kuntoutuksessa käytettävät laitteet ovat palveluntuottajan tarjoamien kuntoutuspalvelujen tuottamiseksi turvalliset ja monipuoliset. Laitteet ovat asiakaskunnan tarpeiden mukaiset ja turvalliset käyttää. Palveluntuottaja huolehtii laitteiden huollosta, kalibroinnista sekä käyttövarmuudesta ja käytönohjauksesta (laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista 629/2010).

Palveluntuottaja huolehtii työkokeilussa, työhönvalmennuksessa ja mielenterveyskuntoutujien työhönvalmennuksessa käytettävien työkonien ja työvälineiden turvallisuudesta omissa tiloissaan työturvallisuuslain (738/2002) mukaisesti.

Henkilökohtaiset hoito- ja apuvälineet

Kuntoutujien tarpeiden mukaisesti palveluntuottajalla on perusvalikoima yleisimmistä hoito- ja apuvälineistä sekä tarvikkeista. Kuntoutuja tuo mukanaan kuntoutuslaitok-

seen henkilökohtaiset lääkkeet, pitkäaikaiskäyttöön tarkoitetut henkilökohtaiset sidetarpeet, katetrit ja muut sairaanhoito- ja apuvälineet.

3.6.2 Majoitus

Kuntoutujien majoitustilojen tulee sijaita laitospöytäsiöissä niin, että kuntoutuja voi levätä ilman häiriöitä. Majoitustiloissa on allergisille tarkoitettuja huoneita. Liikuntavammaisten huoneiden tulee olla lähellä kuntoutustiloja niin, että kuntoutujan siirtyminen huoneista kuntoutustiloihin on esteetöntä. Vaikeahoitoisilla tai vaikeavammaisilla kuntoutujilla pitää olla huoneessa hälytyspainike tai ainakin selkeästi ohjeistettu puhelin yhteys.

Laitosmuotoisessa kuntoutuksessa tai avomuotoisessa kuntoutuksessa, jossa on tarvittaessa järjestetty kuntoutujalle majoitus, majoitus järjestetään kahden hengen huoneessa, joissa on WC, ottaen huomioon kuntoutujan erityistarpeet. Perhekuntoutuksessa palveluntuottajalla on käytössään perhehuoneita useamman hengen majoitusta varten. Huoneissa on lukolliset kaapit kuntoutujien käyttöön. Palveluntuottaja voi poikkeuksellisesti järjestää lääketieteellisestä tai muusta vastaavasta syystä majoituksen yhden hengen huoneessa laitoksen lääkärin kannanoton perusteella ilman kuntoutujalle tai Kelalle koituvaa lisämaksua. (ks. MRSA 3.5.6) Jos kuntoutuja itse haluaa muusta syystä yhden hengen huoneen, hän maksaa siitä aiheutuvan lisämaksun.

Vaikeavammaisille kuntoutujille järjestettävässä kuntoutuksessa palveluntuottajalla on sellaisia majoitustiloja, joihin on mahdollista majoittaa kuntoutuja, jolla on mukanaan koulutettu opas- tai avustajakoira.

3.6.3 Ravinto

Palveluntuottaja vastaa siitä, että ruoka on monipuolista ja terveellistä. Henkilöstöllä on ravitsemuksen erityisosaamista kuntoutujan ravinnon erityistarpeiden, esimerkiksi erityisruokavalion, huomioon ottamiseksi. Palveluntuottaja järjestää erityisruokavalion sitä tarvitseville kuntoutujille, silloin kun lääkäri on todennut erityisruokavalion tarpeen.

Täysihoitoon kuuluu aamiainen, lounas, kevyehkö päivällinen ja välipalat (päivällä ja illalla) itsepalveluna tai tarvittaessa avustettuna. Avomuotoisena toteutettavassa kuntoutuksessa tarjottavaan päivittäiseen ravintoon kuuluu yksi ateria ja tarpeelliset välipalat lukuun ottamatta tilannetta, jossa ruuanvalmistus kuuluu kuntoutusohjelmaan.

Jos kuntoutukseen kuuluva käyntikerta tai kuntoutustarveselvitys tai kuntoutustutkimuksen seurantakäynti kestää yli 2 tuntia, kuntoutujalle tarjotaan välipala tai yksittäinen ateria.

3.7 Raportointi ja seuranta

3.7.1 Vuosiraportti

Palveluntuottaja toimittaa vuosittain Kelan kuntoutusryhmälle vuosikertomuksensa lisäksi palvelulinjakohtaiset vuosiraportit, joista ilmenevät tiedot toiminnasta sekä mahdolliset ongelmat ja kehittämistarpeet.

Vuosiraportin laatimishjeet ja lomakkeet löytyvät Kelan internetsivuilta www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > Lomakkeet ja raporttipohjat > Vuosiraportit.

3.7.2 Laadunhallinta ja seuranta

Seuranta

Palveluntuottaja valvoo kuntoutuksen laatua kuntoutujilta saatujen asiakaspalautteiden sekä asiakastytyväisyyskyselyjen avulla ja hyödyntää saamiaan palautteita kuntoutustoimintojen kehittämisessä.

Laadun dokumentointi

Palveluntuottajalla on laadittuna laatukäsikirja, tai kuntoutuspalvelun sisältö ja laatu on dokumentoitu muulla tavalla. Palveluntuottaja kehittää omaa laadunhallintaansa kokonaisvaltaisesti ja ulottaa laadunhallinnan kaikille toimintalohkoille ja kaikkiin yksiköihin. Toiminta- ja laatujärjestelmänsä laaja-alaisen kehittämisen tukena palveluntuottaja voi käyttää erilaisia menetelmiä, esimerkiksi ISO 9000 -laatujärjestelmäkriteeristöä, Euroopan laatupalkinnon arviointiperusteita, Palvelujärjestelmän kehittämisohjelma ja auditointimenetelmää (King's Fund) tai ITE-menetelmää työyksikön itsearviointiin ja laadunhallintaan. Laadunhallinta edellyttää palveluntuottajalta seuraavia seikkoja:

- Palveluntuottaja on kirjallisesti määritellyt ja dokumentoinut laatupolitiikan ja keskeiset laatutavoitteensa.
- Palveluntuottajan laatutyö sisältää palvelulinjan kirjallisen prosessikuvauksen tai kaavion, kuntoutustoiminnan yleiset toimintaohjeet, moniammatillisen työryhmän ja henkilöstön työ- ja toimintaohjeet sekä yksilö- ja ryhmätoimintojen kuvaukset.
- Palveluntuottaja seuraa ja arvioi palvelulinjan kuntoutustoimintoja. Asiakaspalautteen lisäksi palveluntuottaja hyödyntää kehittämistyössään vähintään kahden prosessimittaria, joiden avulla palveluntuottaja seuraa ja arvioi kuntoutusprosessin toimivuutta.

Kuntoutuksen laadun arviointi, mittaaminen

Kuntoutuksen laadun arvioinnilla ja mittaamisella tarkoitetaan sitä, että palveluntuottaja hankkii kuntoutujilta palautetta toiminnastaan. Kuntoutustoimintojen kehittämiseksi palveluntuottaja mittaa lisäksi palvelulinjan kriittisiä kohtia (prosessimittarit). Mitattavia ominaisuuksia voivat olla esimerkiksi palveluntuottajan toiminnoissa kuntoutuksessa esiintyvät ei-toivotut vaikutukset (esimerkiksi sattuneet tapaturmat tai keskeytyneet jaksot), kuntoutujan saamat palvelut (esimerkiksi yksilöterapian ja -hoidon määrä tai erityistyöntekijöiden antamat palvelut) tai tietyn prosessivaiheen sujuminen (esimerkiksi ennakkokyselyn palautusmäärän seuranta, kuntoutusjakson aikataulun pitävyys tai kirjaaminen).

Kuntoutujilta saatua palautetta hyödynnetään toiminnan kehittämisessä ja moniammatillisten työryhmien työn suunnittelussa.

Laadunhallinta ja sen pohjana oleva arviointi kuuluu kaikkeen sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaan. Potilaiden, kuntoutujien, asiakkaiden, terveydenhuollon työnteki-

jöiden ja johdon on tärkeä tietää toiminnan laadun taso. Laadunarvioinnin avulla tunnistetaan mahdollisuuksia kehittää toimintaa, eikä pitkäjänteinen ja jatkuva kehittäminen onnistu ilman palvelujen ja toimintojen laadun seurantaa ja mittaamista.

3.8 Markkinointi

Palveluntuottaja vastaa omien kuntoutuspalveluidensa markkinoinnista. Palveluntuottajan internetsivuilla tulee olla kuvaus kuntoutuksen kohderyhmästä, valintakriteereistä, toteutuksesta ja hakumenettelystä niihin Kelan kuntoutuspalveluihin, joista palveluntuottajalla on sopimus ja joita palveluntuottaja toteuttaa.

Palveluntuottajan tekemä palvelujen markkinointi on mahdollista vasta siinä vaiheessa, kun Kela ja palveluntuottaja ovat allekirjoittaneet kyseisestä palvelusta hankintasopimuksen ja palvelu näkyy Kelan asiakkaalle Kelan www-sivuilla. Lisäksi kurssien osalta edellytetään, että Kela on vienyt palvelun Hyväksyty-tilaan Kelan kuntoutuskurssijärjestelmään (Extranet).

Kelan kuntoutusta koskevissa mainoksissa tai ilmoituksissa on kuvaus kuntoutuksen kohderyhmästä, valintakriteereistä, keskeisimmästä henkilöstöstä, toteutuksesta ja hakumenettelystä. Ilmoituksen tiedot eivät saa olla ristiriidassa sopimuksen, standardien tai Kelan ohjeiden kanssa. Asiakkaalle on ilmoituksen perusteella tultava selkeä käsitys markkinoitavasta kuntoutuksesta.

Palveluntuottaja huolehtii tiedottaessaan Kelan järjestämästä kuntoutuksesta tai hankkeiden tutkimustuloksista siitä, että julkisuuteen annettavasta materiaalista selvästi ilmenevät seuraavat seikat:

- kysymyksessä on Kelan järjestämä ja rahoittama kuntoutus
- kuntoutujan etuudet maksaa Kela.

Julkisuuteen annettavassa materiaalissa on selkeästi eroteltava toisistaan Kelan kuntoutukseen sisältyvät palvelut ja sellaiset palvelut, joita asiakas voi hankkia omalla kustannuksellaan.

Palveluntuottaja ohjaa internetsivujen käyttäjää tutustumaan Kelan sivustoihin, jossa on tarkempia tietoja Kelan etuuksista, kuten kuntoutuksesta, kuntoutusrahasta, matkakorvauksista ja vammaisuuksista. Lisäksi palveluntuottaja ohjaa asiakasta ottamaan tarvittaessa yhteyttä puhelimitse Kelan yhteyskeskukseen tai käymään vakuutuspiiriin toimistossa. Kelan etuuskohtaiset palvelunumerot ovat Kelan internetsivuilla www.kela.fi > Yhteystiedot > Palvelunumerot. Kelan toimistojen osoitteet löytyvät samalta sivulta www.kela.fi > Yhteystiedot > Toimistot ja muut palvelupisteet.

3.9 Kurssien siirtäminen tai peruuntuminen

Palvelulinjakohtaisissa standardeissa on määritelty sopeutumisvalmennus-, kuntoutus- ja ammatilliselle kurssille osallistuvien kuntoutujien määrä. Tätä palvelulinjakohdaista kuntoutujien enimmäismäärää ei voi ylittää.

Palveluntuottajan tulee toteuttaa kuntoutus sovitun aikataulun mukaisesti myös niissä tilanteissa, joissa kuntoutujapaikkoja jää käyttämättä esimerkiksi siksi, että useampi kuntoutuja on peruuttanut osallistumisensa.

Niissä kursseissa, joissa on esivalinta, lopullinen osallistujien määrä selviää vasta esivalinnan jälkeen.

Kurssi tulee toteuttaa, jos

- 12 kuntoutujan kurssille osallistuu vähintään 9 kuntoutujaa
- 10 kuntoutujan kurssille osallistuu vähintään 7 kuntoutujaa
- 9 - 8 kuntoutujan kurssille osallistuu vähintään 6 kuntoutujaa
- 7 - 6 kuntoutujan kurssille osallistuu vähintään 4 kuntoutujaa
- 5 - 4 kuntoutujan kurssille osallistuu vähintään 3 kuntoutujaa

Jos palveluntuottaja haluaa aloittaa kurssin, tulee kurssin ryhmän minimikoon olla aina 3 kuntoutujaa.

Jos kursseilla on edellä mainittuja kuntoutujamääriä vähemmän osallistujia, palveluntuottaja voi

- toteuttaa kuntoutuksen
- siirtää kuntoutuksen alkamista samana kalenterivuonna viemällä uuden aikataulutiedon suoraan kurssijärjestelmään
- olla yhteydessä kuntoutusryhmään ja sopia kuntoutuksen peruuttamisesta.

Kurssin perumisesta tulee ilmoittaa hyvissä ajoin etukäteen, vähintään 2 viikkoa ennen kuntoutuksen alkamisajankohtaa, Kelan kuntoutusryhmään, Kelan vakuutuspiirin toimistoon ja kuntoutujille.

Aloitettun kurssin vaihtaminen

Jos kuntoutuja ei pysty osallistumaan sairauden tai muun vastaavan syyn takia jollakin moniosaisen kurssin jaksoista, palveluntuottaja ja Kelan toimisto selvittävät kuntoutujan kanssa, voiko hän osallistua saman palveluntuottajan toisen vastaavan kurssin vastaavalle jaksolle.

4 KELAN TEHTÄVÄT

4.1 Kuntoutuspalvelujen hankinnan periaatteet

Tässä standardissa on kuvattu yleisellä tasolla Kelan kuntoutuspalvelujen hankintamenettelyjen perusasioita. Jokaisen järjestettävän hankinnan tarjouspyynnössä kuvataan tarkemmin kyseisessä hankinnassa noudatettava menettely. Jos standardissa kuvattu menettely poikkeaa yksittäisen hankinnan tarjouspyynnössä kuvatusta menettelystä, noudatetaan kyseisen hankinnan kohdalla kerrottuja menettelyjä.

4.1.1 Tarjouskilpailu

Kela hankkii kuntoutuspalvelut pääsääntöisesti tarjouskilpailun avulla. Hankintamenettelyssä Kela noudattaa julkisista hankinnoista annettua lakia (348/2007). Kela määrittelee standardissa kuntoutuspalvelujen laatu- ja sisältövaatimukset.

Kela järjestää kuntoutuspalvelujen tarjouskilpailut pääsääntöisesti avoimena menettelyinä, jolloin kaikilla halukkailla palveluntuottajilla on mahdollisuus osallistua tarjouskilpailuun. Tarjouspyynnön mukaisesta hankinnasta julkaistaan aina ensin kansallinen hankintailmoitus HILMA-ilmoituskanavalla (www.hankintailmoitukset.fi). Tarjouskilpailuun liittyvä materiaali julkaistaan internetissä Kelan sivustolla, ja se on nähtävissä tarjouskilpailun ajan kohdassa www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > Hankinnat. Tarjousasiakirjoihin kuuluvat tarjouspyyntö, Kelan avo- ja laitosten kuntoutuksen standardin yleinen osa ja palvelulinjakohtainen osa sekä tarjouspyynnössä mainitut muut lomakkeet ja liitteet sekä kurssimuotoisissa kuntoutuspalveluissa Palveluntuottajan Extranet-järjestelmä.

Kela ilmoittaa tarjouspyynnössä hankinnassa käytettävät menettelyt ja valintaperusteet.

4.1.2 Sopimukset

Kela tekee valittujen palveluntuottajien kanssa määräajaksi voimassa olevat sopimukset. Sopimuksia tehdään vain arvioitua palvelujen tarvetta vastaava määrä.

Sopimukseen kirjataan tarkemmin palvelujen ostaminen, hinnat, palvelun toteuttaminen, laskutus ja maksaminen, muutosten ilmoittamismenettely sekä mm. asiakas- ja turvallisuuteen liittyvät seikat.

Kelassa ylläpidetään tiedostoa tarjousasiakirjoista saaduista sellaisista palveluntuottajien tiedoista, jotka ovat tarpeellisia kuntoutuksen toteuttamisessa. Tietoja käytetään mm. kuntoutujien informoimiseksi palveluntuottajan valinnassa sekä kuntoutujan yksilökohtaisessa päätöksenteossa ja laskujen maksamisessa. Liike- ja ammatillisuuteen kuuluvia tietoja ei luovuteta ulkopuolisille tahoille.

4.1.3 Alihankinta

Kuntoutuspalvelua voi tarjota myös niin, että osassa palvelua Kelan palveluntuottaja käyttää alihankkijoita. Alihankintana suoritettu kuntoutus on toimintaa, jossa Kelan kanssa sopimussuhteessa oleva kuntoutuspalveluntuottaja ostaa osan Kelan kun-

toutukseen kuuluvasta kuntoutuksesta kolmannelta osapuolelta. Alihankkija antaa palvelua Kelan kanssa sopimussuhteessa olevalle palveluntuottajalle heidän keskinäisen sopimuksensa perusteella. Kelan kanssa sopimussuhteessa oleva palveluntuottaja vastaa kuitenkin Kelaan nähden myös alihankkijan palvelusta niin kuin omastaan. Alihankkija voi olla esimerkiksi itsenäinen ammatinharjoittaja tai yritys, joka on sopimussuhteessa Kelan palveluntuottajaan ja joka palveluntuottajan kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella antaa Kelan palveluntuottajan puolesta kuntoutuspalvelua Kelan kuntoutusasiakkaille. Alihankkija ja Kelan palveluntuottaja ovat aina eri toimijoita. Alihankkija ei ole sopimussuhteessa Kelaan.

Kelaan nähden palveluntuottaja vastaa käyttämiensä alihankkijoiden vastuista ja velvoitteista kuten omistaan. Alihankinnasta on oltava aina voimassa oleva sopimus, jossa alihankkija sitoutuu noudattamaan lainmukaisia menettelyjä Kelan kuntoutujien potilas- ja henkilötietojen keräämisessä, tietosisältöjen osalta, omassa toiminnassaan, tietojen luovuttamisessa, säilyttämisessä, suojaamisessa, hävittämisessä ja muussa käsittelyssä.

Palveluntuottaja ja alihankkija huolehtivat ja vastaavat siitä, että kuntoutujien asiakirjojen ja kuntoutukseen liittyvän muun materiaalin laadinnassa ja säilyttämisessä noudatetaan henkilötietolakia (523/1999), potilaan asemasta ja oikeuksista annettua lakia (785/1992) ja sosiaali- ja terveysministeriön asetusta potilasasiakirjoista (298/2009). Myöskään alihankkijalla ei ole oikeutta käyttää toimeksiantona tuotettuja salassa pidettäviä tietoja omaan toimintaansa, mikä merkitsee, että kyseisessä toiminnassa muodostuvat tiedot on voitava erottaa muiden kuin Kelan asiakkaiden potilasrekisteritiedoista.

Palveluntuottaja huomioi alihankintasopimusta tehtäessä tilaajavastuulain (laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä, 1233/2006) asettamat velvoitteet. Uudenmaan työsuojelupiirin työsuojelutoimisto antaa koko maassa tietoa ja valvoo tilaajavastuulain noudattamista.

4.2 Kuntoutusasian vireilletulo ja hakemuksen käsittely

Kuntoutusasia tulee Kelassa vireille kuntoutushakemuksella. Liitteeksi tarvitaan hoitavan tahon laatima B-lääkäriinlausunto tai vastaavat tiedot sisältävä lääketieteellinen selvitys tai kuntoutussuunnitelma. Hakemusasiakirjoista tulee ilmetä asiakkaan terveydentila, kuntoutuksen tarve ja tavoitteet sekä suunniteltu kuntoutus perusteluineen.

Asiakkaat haastatellaan erikseen sovitun mallin mukaisesti. Asiakashaastattelujen avulla Kela pyrkii osaltaan vaikuttamaan kuntoutusprosessin laatuun varmistamalla kuntoutuksen oikea-aikaisuuden ja etsimällä asiakkaalle hänen elämäntilanteeseensa sopivan kuntoutuspalvelun. Kelan toimihenkilö keskustelee asiakkaan kanssa eri kuntoutusmahdollisuuksista, kuntoutuksen tavoitteista ja halukkuudesta kuntoutukseen. Hän kartoittaa asiakkaan omaa näkemystä tämän kokonaistilanteesta. Ammatillista kuntoutusta haettaessa selvitetään myös asiakkaan ammatillisia suunnitelmia ja mahdollista ammatinvalinnanohjauksen tarvetta. Toimihenkilö selvittää käytössään olevista asiakirjoista asiakkaan aikaisemmat lääketieteelliset tutkimukset ja hoidot sekä aikaisemmin toteutuneet kuntoutustoimenpiteet.

Asiakkaalle kerrotaan kuntoutuksen tarkoituksesta, sisällöstä ja toteutuksesta. Lisäksi toimihenkilö kertoo oman aktiivisuuden merkityksestä, kuntoutujan velvollisuuksista kuntoutuksen aikana, selvittää kuntoutujan sitoutumista kuntoutukseen ja

sen tavoitteisiin, kertoo kuntoutuksen aikaisesta vakuutusturvasta, toimeentuloturvasta ja matkakorvauksista sekä niiden hakemisesta.

Hakemukseen annetaan aina kirjallinen kuntoutuspäätös, josta käy ilmi asian ratkaisu. Myönteiseen päätökseen liitetään kuntoutusta koskevia ohjeita. Jos kuntoutushakemus hylätään Kelassa, asiakasta ohjataan ottamaan yhteyttä kuntoutusta suositelleeseen hoitavaan tahoon ja/tai kääntymään muita palveluita järjestävien tahojen puoleen.

4.2.1 Päätöksestä tiedottaminen

Kela lähettää myönteisen kuntoutuspäätöksen tiedoksi palveluntuottajalle. Päätökseen liitetään kopiot kuntoutujan hakemuksesta ja muista kuntoutuksen toteuttamisen kannalta välttämättömistä asiakirjoista, kuten kuntoutussuunnitelmasta ja muista lääkärinlausunnoista. Päätöksestä ja sen liitteistä käyvät ilmi kuntoutujan taustatiedot, perustelut kuntoutuksen tarpeesta ja omat kuntoutustavoitteet.

Kun palveluntuottaja on saanut päätöksen, se ilmoittaa kuntoutujalle kuntoutuksen ajankohdan. Poikkeuksena ovat kurssit sekä ryhmämuotoinen Tyk-kuntoutus, joiden ajankohta näkyy kuntoutuspäätöksessä.

Kela lähettää myönteisen tai kielteisen kuntoutuspäätöksen tiedoksi myös kuntoutujan hoidosta, kuntoutuksesta, kuntoutussuunnitelman laatimisesta ja seurannasta vastaavalle taholle.

4.2.3 Jatkotoimenpiteet

Kuntoutuksen toteutumisen jälkeen Kelan toimihenkilö käy läpi kuntoutujasta laaditut kuntoutuspalautteet ja selvittää palveluntuottajan tai kuntoutujan yhteydenoton perusteella kuntoutukseen liittyviä asioita.

Kuntoutuksen päätyttyä Kela vastaa omalta osaltaan kuntoutuksen jatkotoimenpiteistä ja ohjaa kuntoutujan tarvittaessa muiden palvelujen piiriin. Kuntoutusprosessin hoitaminen siirtyy takaisin hoitavalle taholle tai työterveyshuollolle, ellei asian käsittelyä ole aiheellista jatkaa Kelassa.

4.2.4 Kuntoutuskustannusten laskuttaminen ja maksaminen

Kelan toimisto maksaa palveluntuottajan laskun perusteella kuntoutuksesta aiheutuneet todelliset kustannukset palveluntuottajalle, joka lähettää laskun Kelaan viimeistään 2 kuukauden kuluessa kunkin kuntoutusjakson päättymisestä. Korvaus voidaan myöntää, vaikka sitä ei olisi haettu määräajassa, jos epääminen myöhästymisen vuoksi olisi kohtuutonta.

Kuntoutuspalvelun tuottaja sitoutuu noudattamaan sopimuksenmukaisia laskutusperusteita. Sovittu hinta sisältää kaikki kyseisestä kuntoutuksesta aiheutuvat kustannukset. Standardin mukaisesta kuntoutuksen toteuttamisesta palveluntuottaja ei saa periä kuntoutujalta asiakasmaksua, omavastuusuutta tai muuta lisämaksua. Kela korvaa vain toteutuneesta kuntoutuksesta (kuntoutujan läsnäolopäiviltä) aiheutuneet kustannukset.

Jos kuntoutuja keskeyttää kuntoutuksen, Kela maksaa palveluntuottajalle korvauksen kuntoutuksesta aiheutuneista kustannuksista kuntoutuksen keskeyttämiseen saakka.

Laskutuksessa noudatetaan Kelan ohjeita ja käytetään Kelan tilityslomaketta KU 206 ja laskutuslomaketta KU 201 tai palveluntuottajan omia lomakkeita, joissa on vastaavat tiedot. Kela voi keskeyttää tilitysten käsittelyn ja korvausten maksamisen, jos palveluntuottaja toistuvasti tai olennaisesti poikkeaa laskutusohjeista.

Kela voi keskittää palveluntuottajien tilitysten tai laskujen käsittelyn eri vakuutuspiireihin.

Palveluntuottaja laskuttaa kustannukset pääsääntöisesti viimeisen kuntoutusjakson päätyttyä. Korvausten maksaminen edellyttää, että palveluntuottaja toimittaa Kelaan kuntoutuspalautteen. Jos kuntoutusprosessi on pitkäkestoinen ja/tai koostuu useista jaksoista, palveluntuottaja voi laskuttaa kustannukset kesken prosessin tai jaksosten päätyttyä. Maksamisen perusteeksi palveluntuottajan tulee tällöin toimittaa Kelaan todistus kuntoutukseen osallistumisesta.

4.3 Tiedottaminen

Kela tiedottaa kuntoutuspalveluista valtakunnallisesti ja paikallisesti.

Kuntoutusryhmä

Kelan terveystieteiden kuntoutusryhmä vastaa Kelan internetsivuilla olevasta Kelan kuntoutusta koskevasta tiedottamisesta. Internetsivuilla on asiakkaille ja palveluntuottajille erilliset kuntoutuksen sivustot. Näillä on tietoa mm. kuntoutuksen hankinnoista, standardeista, palveluista ja palveluntuottajista. Sivustoilla on aiheittain Ajankohtaista-sivut, joilla ilmoitetaan Kelan kuntoutukseen liittyvistä asioista ja vastataan palveluntuottajilta tulleisiin kysymyksiin. Palveluntuottajan tulee seurata Ajankohtaista-sivuja. Palveluntuottajien yhteystiedoista on linkit palveluntuottajien omille internetsivuille.

Kelan kuntoutusryhmä tekee laajasti yhteistyötä eri sidosryhmien kanssa ja tiedottaa kuntoutuksesta erilaisissa sidosryhmille järjestettävissä tilaisuuksissa, kuten koulutuksissa ja työkokouksissa. Palveluntuottajille järjestetään vuosittain työkokous vuoden alussa. Kelan kuntoutusryhmä osallistuu Sosiaali- ja terveystieteiden neuvottelukunnan toimintaan. Kelan edustajat ovat mukana sairaanhoitopiirin kuntoutuksen asiakasyhteistyötoimikunnassa.

Valtakunnallisesti keskeisiä sidosryhmiä ovat kuntoutuksen valtakunnalliset palveluntuottajat, ministeriöt, eläkevakuutuslaitokset, järjestöt ja tutkijatahot. Alueellisesti tärkeitä sidosryhmiä ovat alueen palveluntuottajat, keskussairaalat, työterveyshuollot, terveyskeskukset ja kuntien muut toimialat, työ- ja elinkeinotoimistot ja työvoiman palvelukeskukset (TYP-toimipisteet) sekä alueelliset järjestöt.

Vakuutuspiirit

Kuntoutusryhmä ja vakuutuspiirit sopivat keskinäisestä työnjaosta tiedottamisessa. Tämän työnjaon mukaisesti vakuutuspiirit toteuttavat paikallisiin tarpeisiin kohdentuvaa tiedottamista ja koulutusta oman alueensa sidosryhmien edustajille. Nämä sidosryhmät on mainittu edellä. Vakuutuspiirien kuntoutustyöntekijät osallistuvat alueidensa paikallisiin kuntoutuksen asiakasyhteistyöryhmiin ja työvoiman palvelukeskusten työskentelyyn vakuutuspiireissä sovitulla tavalla. Vakuutuspiirien johtajat vastaavat paikallisesta tiedottamisesta.

4.4 Auditointi

Kela seuraa hankkimiensa tai ostamiensa kuntoutuspalvelujen laatua auditoinneilla. Palveluntuottajan kanssa laaditun sopimuksen mukaisesti Kelalla on oikeus auditoida sopimukseen kuuluva kuntoutustoiminta haluamallaan ajankohtana ja haluamalla tavalla.

Auditoinnin tavoitteena on arvioida kuntoutusprosessia Kelan ja kuntoutujan näkökulmasta sekä todentaa sopimuksissa ja tarjousasiakirjoissa ilmoitettujen seikkojen ja käytännön toimintojen vastaavuus.

Auditoinnilla arvioidaan hyvän kuntoutuskäytännön mukaisesti palveluntuottajan palvelulinjan vastaavuus standardiin, kuntoutustoimintaa velvoittaviin lakeihin ja asetuksiin, tehtyyn tarjoukseen ja sen perusteella tehtyyn sopimukseen. Palveluntuottajan toiminnoista tarkastellaan hyvän kuntoutuskäytännön mukaisesti seuraavia laadun osa-alueita: laadunhallinta, henkilöstö, kuntoutustilat ja -laitteet, asiakasturvallisuus, kuntoutujan oikeudet, kuntoutusprosessi (sisältö ja toteutus) sekä dokumentaatio. Auditoinnissa toimivat koulutetut Kelan toimihenkilöt.

Auditointihavainnot luokitellaan vakaviin ja lieviin poikkeamiin sekä kehittämisehdotuksiin. Vakavat poikkeamat ovat palveluntuottajan toiminnasta puuttuvia laadun osatekijöitä ja/tai menettelytapoja. Tällöin eivät toteudu palveluntuottajan sopimuksessa lupaamat asiat, esimerkiksi kelpoisuusehtojen, kuntoutuspalveluiden, henkilöstön tai kuntoutustoimintaa ohjaavien lakien ja asetusten vaatimusten osalta. Lievät poikkeamat ovat asioita, joissa laadunhallinnan jokin osatekijä, esimerkiksi dokumentointi, ei täysin vastaa toiminnalle asetettuja tai luvattuja kriteereitä. Tällöin sopimuksessa mainitun Kelan standardin sekä kuntoutustoimintaa ohjaavien lakien ja asetusten vaatimukset täyttyvät osittain ja lievän poikkeaman voi kohtuudella arvioida johtavan laadun osatekijän pettämiseen, jos sitä ei korjata.

Auditoinnissa esittämät kehittämisehdotukset tähtäävät palveluntuottajan kuntoutustoiminnan kehittämiseen, jolloin palveluntuottajan laadunhallinta paranee. Auditoinneilla tuodaan myös esiin palveluntuottajan kuntoutustoiminnan vahvuuksia, jotka ylittävät laatuvaatimukset ja/tai hyvän kuntoutuskäytännön mukaisen toiminnan.

Auditoinneilla havaitut vakavat poikkeamat edellyttävät palveluntuottajalta aina toimenpiteitä välittömästi ja lievät poikkeamat toimenpiteitä kahden kuukauden kuluessa asian saattamiseksi sopimuksen mukaiselle tasolle.

LIITTEET

LIITE 1 AMMATTI- JA TEHTÄVÄNIMIKKEET

Tässä liitteessä ja standardissa mainittuihin AMK-tutkintoihin rinnastetaan myös vastaavat vanhemmat opistoasteen tutkinnot. Kaikkiin tutkintoihin rinnastetaan myös vastaavat EU:ssa hyväksytyt koulutukset.

Ammatillisen kuntoutuksen ohjaaja /asiantuntija

Ks. työelämän asiantuntija

AmmatINVALINTAPSYKOLOGI

Tehtävänimike. Psykologi, jonka tehtäviin kuuluu mm. ammatinvalinnanohjaus, koulutukseen ja työelämään sijoittumisen tukeminen sekä vajaatyökykyisen tai kuntoutusasiakkaan kuntoutuksen suunnittelu ja toteutus.

Apuvälineteknikko (AMK)

Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, jolle Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto (Valvira) on myöntänyt oikeuden käyttää apuvälineteknikon nimikesuojattua ammattinimikettä.

Askartelunohjaaja

Henkilö, jolla on ohjaustoiminnan artonomin (AMK) tutkinto tai askartelunohjaajan tutkinto tai ammattikorkeakoulussa suoritettu käsi- ja taideteollisuuden ammattikorkeakoulututkinto.

Astmahoitaja

Tehtävänimike. Astmahoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on hankkinut erikoistiedot hengityssairauksien hoidosta.

Avannehoitaja

Tehtävänimike. Avannehoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on hankkinut lisäopinnoilla erikoistiedot avanneleikkattujen hoidosta.

Diabeteshoitaja

Tehtävänimike. Diabeteshoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, jolla on erikoistiedot diabeteksen hoidosta.

Dialyysihoitaja

Tehtävänimike. Dialyysihoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on saanut ammatillista lisäkoulutusta dialyysiosastolla.

Erikoislääkäri

Erikoislääkärin tutkinnon voi suorittaa henkilö, joka on Suomessa saanut oikeuden tai luvan harjoittaa lääkärin ammattia. Erikoistumisopinnot suoritetaan erikoisalakoh- taisten koulutusvaatimusten mukaan viiden tai kuuden vuoden koulutusohjelmassa. Valvira myöntää oikeuden harjoittaa erikoislääkärin ammattia laillistettuna ammatti- henkilönä.

Erikoistuva lääkäri

Erikoistuva lääkäri on rekisteröity yliopistossa alan erikoistumiskoulutusohjelmaan.

Erityislastentarhanopettaja

Erityislastentarhanopettajalla on kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, tai sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuusena kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään. Tämän lisäksi hänellä on erityisopettajan opinnot.(60 op)

Erityisliikunnanohjaaja

Liikunnanopettaja, liikunnanohjaaja tai vapaa-ajan ohjaaja, jolla on vähintään approbatur-tasoinen tai sitä vastaava (15 opintoviikkoa tai 25 opintopistettä) pätevyystodistus tai suuntautuminen erityisliikuntaan.

Erityisopettaja

Luokanopettajan tutkinnon suorittanut opettaja, joka erilliset erityisopettajan opinnot suorittuaan saa kelpoisuuden antaa sekä luokkamuotoista että osa-aikaista erityisopetusta. Aineenopettajan tutkinnon tai muun ylemmän korkeakoulututkinnon ja erilliset opettajan pedagogiset opinnot suorittanut saa erilliset erityisopettajan opinnot suorittuaan kelpoisuuden antaa osa-aikaista eli laaja-alaista erityisopetusta.

Lastentarhanopettajan tutkinnon suorittanut saa erilliset erityisopettajan opinnot suorittuaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan kelpoisuuden (erityislastentarhanopettaja).

Fysioterapeutti

Fysioterapiaa antaa fysioterapeutti (AMK), fysioterapeutin, lääkintävoimistelijan tai erikoislääkintävoimistelijan tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa - ja valvontaviraston Valviran myöntämä oikeus harjoittaa ammattiaan laillistettuna ammattihenkilönä. Ks. myös psykofyysiseen fysioterapiaan erikoistunut fysioterapeutti.

Geronomi

Geronomi (AMK) on sosiaalialan ammattikorkeakoulututkintonimike. Geronomin koulutuksen laajuus on 210 opintopistettä. Tutkinto suoritetaan vanhustyön koulutusohjelmassa.

Hieroja

Hierojan koulutus on toisen asteen ammatillista koulutusta. Tutkinnon suorittanut hieroja hyväksytään Valviran rekisteriin, ja hän on oikeutettu käyttämään nimikesuojattua ammattinimikettä koulutettu hieroja.

Ilmaisutaidon opettaja

Ilmaisutaidon opettajalla on opettajakoulutus ja sen lisäksi sivuaineena draamakäsitys vähintään 25 op.

IT-ohjaaja

IT-ohjaajan ammatillisena peruskoulutuksena voi olla esimerkiksi datanomin tai tradenomin tutkinto. Näkövammaisten kuntoutuksessa on lisäksi hankittu näkövam-

maisten IT-ohjaukseen tarvittavat erityistaidot esimerkiksi Arla-instituutin tai Näkövammaisten Keskusliiton järjestämässä koulutuksessa.

Jalkaterapeutti

Jalkaterapeutti (AMK) on sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkintokoulutuksen nimike. Jalkaterapeutin koulutuksen laajuus on 210 opintopistettä.

Jalkojenhoitaja

Jalkojenhoitaja on toisen asteen tutkinnon suorittanut terveydenhuollon ammattihenkilö. Jalkojenhoitajan koulutusta ei enää järjestetä Suomessa. Nimikesuojauksen aikanaan saanut ammattihenkilö katsotaan edelleen terveydenhuollon ammattihenkilöstöstä annetun lain (559/1994) ja asetuksen (564/1994) tarkoittamaksi terveydenhuollon ammattihenkilöksi.

Kipuhoitaja

Tehtävänimike. Kipuhoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on hankkinut erikoistiedot kivunhoidosta (sosiaali- ja terveystieteiden erikoistumisopinnot 30 opintopistettä).

Kommunikaatio-ohjaaja

Tehtävänimike. Erityisesti kuurosokeiden kuntoutuksessa toimiva erityisosaaja, joka ohjaa kuntoutujaa kommunikoimaan esimerkiksi viitotun kielen sekä liike- ja tuntu-aistin välityksellä. Kommunikaatio-ohjaajat ovat koulutustaustaltaan yleensä viittomakielen tulkkeja tai viittomakielen opettajia. Näkövammaisten, kuulonäkövammaisten ja kuurosokeiden haptiikan, kosketusviestien ja kuvailun käytön ohjaukseen suuntautunut näkövammaistaitojen ohjaaja voi toimia kommunikaatio-ohjaajana.

Kuntohoitaja

Henkilö, jolla on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/94) tarkoittama Valviran hyväksymä koulutus. Kuntohoitajan koulutusta ei enää järjestetä Suomessa. Vastaavan pätevyyden antaa kuntoutuksen eriytyvät ammatilliset opinnot sisältävä lähihoitajan koulutus.

Kuntoutuksen erityispätevyden saanut erikoislääkäri

Kuntoutuksen erityispätevyys edellyttää erikoislääkärin tutkintoa ensi sijassa jollakin seuraavista lääketieteen erikoisaloista: 5 vuoden koulutusohjelmat: foniatria, fysioterapia, geriatria, korva-, nenä- ja kurkkutaudit, lastenneurologia, liikuntalääketiede tai silmätaudit; 6 v:n koulutusohjelmat: ihotaudit ja allergologia, keuhkosairaudet ja allergologia, lastenpsykiatria, lastentaudit, neurologia, nuorisopsykiatria, ortopedia ja traumatologia, psykiatria, reumatologia, sisätaudit, terveydenhuolto, työterveyshuolto, yleiskirurgia tai yleislääketiede. Erityispätevyden myöntää Suomen Lääkäriliitto.

Kuntoutuslääkäri

Tehtävänimike, jota käytetään kuntoutuslaitoksessa toimivasta laillistetusta lääkäristä, jolla on pitkäaikainen käytännön kokemus kuntoutustyöstä sekä kuntoutukseen liittyvää lisä- tai täydennyskoulutusta.

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK)

Kuntoutuksen ohjaaja (AMK) on sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkintokoulutuksen nimike. Kuntoutuksen ohjaajan koulutuksen laajuus on 210 opintopistettä. Tutkinto suoritetaan kuntoutusohjauksen ja -suunnittelun koulutusohjelmassa.

Kuulontutkija/Audionomi

Sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan ammattikorkeakoulututkinnon tai vastaavan opistoasteen tutkinnon suorittanut henkilö, jolla on vähintään kahden vuoden työkokemus alalta ja sen jälkeen kuulontutkijan 60 opintopisteen laajuiset erikoistumisopinnot.

Kuurosokeuskuntouttaja

Tehtävänimike. Henkilö, jolla on terveydenhuollon tai sosiaalialan ammattitutkinto sekä työpaikkakoulutuksena saatu koulutus kuurosokeudesta ja sen kuntoutuksesta. Näkövammaisten, kuulonäkövammaisten ja kuurosokeiden haptiikan, kosketusvies-tien ja kuvailun käytön ohjaukseen suuntautunut näkövammaistaitojen ohjaaja voi toimia kuurosokeuskuntouttajana.

Käsityönohjaaja

Tehtävänimike. Käsityönohjaajalla on ohjaustoiminnan artonomin koulutus tai hänellä on oltava useamman vuoden kokemus ko. työstä kuntoutuksen parissa. Vaaditut kokemukset määrätään tarkemmin palvelulinjakohtaisissa standardeissa.

Laillistettu lääkäri

Lääketieteen lisensiaatti (LL) on lääkärin yliopistollinen perustutkinto, jonka suorittamisen jälkeen lääkäri laillistetaan. Valmistuvien lääkärin on haettava laillistusta Valviralta.

Lastenhoitaja

Lastenhoitajalla on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun asetuksen (564/94) tarkoittama Valviran hyväksymä koulutus. Lastenhoitajan koulutusta ei enää järjestetä Suomessa. Vastaavan pätevyys antaa lasten ja nuorten hoidon ja kasvatuksen eriytyvät ammatilliset opinnot sisältävä lähihoitajan koulutus.

Lastenohjaaja

Tehtävänimike. Perhekuntoutuksessa lastenohjaajat toimivat kuntoutujien lasten ja sisarusten ohjaajina. Lastenohjaajina voivat toimia sosiaali- ja terveydenhuoltoalan, kasvatustieteen ja erityispedagogiikan opiskelijat tai avustavaan henkilöstöön kuuluvat työntekijät.

Lastentarhanopettaja

Lastentarhanopettajalla on kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus, taikka sosiaali- ja terveystieteen ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet opinnot sen laajuisena kuin valtioneuvoston asetuksella säädetään.

Liikkumistaidon ohjaaja

Sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteen ammatillisen perustutkinnon suorittanut henkilö, jolla lisäksi on liikkumistaidon ohjauksen sisältävä näkövammaisten kuntoutusohjaajakoulutus. Näkövammaisten liikkumistaitoon suuntautunut näkövammaistaitojen ohjaaja voi toimia liikkumistaidon ohjaajana.

Liikunnanohjaaja

Liikunnanohjauksen perustutkinto, joka on toisen asteen ammatillinen tutkinto. Myös nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinnossa voi suuntautua liikunnan ohjauk-

seen. Liikunnan ammattitutkinnon voi suorittaa myös ammatillisena aikuiskoulutuksena, jolloin tutkinto suoritetaan näyttötutkintona.

Liikunnanohjaaja (AMK)

Ammattikorkeakouluissa voi suorittaa liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelmassa liikunnan ammattikorkeakoulututkinnon liikunnanohjaaja (AMK).

Liikuntafysiologi

Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunnassa ylemmän korkeakoulututkinnon suorittanut henkilö, jolla on tutkinnon pääaineena liikuntafysiologia.

Luovan toiminnan ohjaaja

Tehtävänimike. Luovan toiminnan ohjaaja on erilaisten luovan toiminnan ryhmien (maalaukset, piirustus, käsityö, musiikki) vetäjä. Koulutuksena voi olla esimerkiksi kuvataiteilija, vapaa-ajan ohjaaja tai toimintaterapeutti.

Lymfaterapeutti

Lymfaterapeutina voi toimia fysioterapeutin, sairaanhoitajan tai kuntotohtorin koulutuksen saanut henkilö, jolle Valvira on myöntänyt ammatinharjoittamisoikeuden ja joka on lisäksi suorittanut lymfaterapiakoulutuksen Suomessa tai ulkomailla.

Lähihoitaja

Sosiaali- ja terveysalan toisen asteen tutkinnon suorittanut henkilö, jolle Valvira on myöntänyt oikeuden käyttää lähihoitajan nimikesuojattua ammattinimikettä. Vastava pätevyys on aikaisemmin perushoitajan, apuhoidajan, vajaamielishoitajan ja mielisairaanhoitajan tutkinnon suorittaneilla henkilöillä.

Musiikkiterapeutti

Musiikkiterapiaa antaa musiikkiterapeutin koulutuksen saanut henkilö.

Neuropsykologi

Neuropsykologista kuntoutusta antaa psykologin koulutuksen saanut henkilö, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston eli Valviran myöntämä oikeus harjoittaa ammattiaan laillistettuna ammattihenkilönä. Lisäksi hänellä tulee olla neuropsykologian erikoispsykologin koulutus (PsL, psykologian lisensiaatin tutkinto, johon kuuluvat erikoistumisopinnot neuropsykologian erikoisalalla) tai kliinisen neuropsykologin koulutus (3-vuotinen valtakunnallinen erikoistumiskoulutus).

Nuorisotyöntekijä

Tehtävänimike. Nuorisotyöntekijä on koulutukseltaan sosionomi (AMK) suuntautumisvaihtoehtona nuorisotyö tai nuorisokasvatuksen maisteri tai yhteisöpedagogi (AMK).

Näkövammaistaitojen ohjaaja

Näkövammaistaitojen ohjaajalla on näyttökokein osoitettu pätevyys toimia joko näkövammaistaitojen ohjauksen asiantuntijana tai näkövammaistaitojen ohjaajana sekä lisäksi kaksi seuraavista osaamisen alueista: näkövammaisten asiakkaiden liikumistaidon ohjaus, näkövammaisten asiakkaiden näönkäytön ohjaus, pistekirjoituksen ohjaus teknisten apuvälineiden ohjaus, näkö- ja kuuluvammaisten ja kuurosoikeiden asiakkaiden haptiikan, kosketusviestien ja kuvailunkäytön ohjaus sekä

yrittäjänä toimimisen ohjaus. (Ks. myös kohdat Näkövammaisten kuntoutusohjaaja ja Näönkäytönohjaaja)

Näkövammaisten kuntoutusohjaaja

Sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden ammattillisen perustutkinnon suorittanut henkilö, jolla on Arlainstituutissa/ Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipaikassa ammattillisena lisätutkintona suoritettu näkövammaisten kuntoutusohjaajakoulutus. Vuodesta 2012 eteenpäin näkövammaisten kuntoutusohjaajakoulutuksen on korvannut näkövammaistaitojen ohjaajan erikoisammattitutkinto.

Näönkäytönohjaaja

Sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden ammattillisen perustutkinnon suorittanut henkilö, jolla on Arlainstituutissa/ Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipaikassa ammattillisena lisätutkintona suoritettu näönkäytön ohjaajan koulutus tai näönkäytön ohjauksen opinnot sisältävä näkövammaisten kuntoutusohjaajakoulutus. Näkövammaisten näönkäytön ohjaukseen suuntautunut näkövammaistaitojen ohjaaja voi toimia näönkäytön ohjaajana.

Ohjaustoiminnan artonomi AMK

Ohjaustoiminnan artonomilla on AMK koulutus, joka sisältää käyttäytymistieteiden teoriaopintojen, työelämäprojektien ja työharjoittelujen avulla perehtymistä yksilöiden kohtaamiseen sekä yksilöiden ja ryhmän terapeutin tai pedagogisen ohjaamiseen. Ohjaustoiminnan artonomin koulutus sisältää käsityön, ilmaisun ja mediataiteen opintoja tai taito- ja taideaineiden ohjaaminen tai hyvinvoinnin ja kuntoutuksen edistäminen on mahdollista ottaa sivuaineeksi.

Opettaja

Opetus- tai ohjaustehtävissä toimiva henkilö, joka on suorittanut kasvatustieteiden maisterin tutkinnon.

Ammatillisten opintojen opettajan kelpoisuus on määritelty valtioneuvoston asetuksessa opetustoimen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 1998/986, 13 §.

Ammattiopettajalta edellytetään paitsi alan tutkintoa, myös kolmen vuoden käytännön työkokemusta ja 60 opintopisteen tai 35 opintoviikon pedagogisia opintoja.

Perheterapeutti

Valviran hyväksymän perheterapiakoulutuksen suorittanut henkilö, jolle Valvira on myöntänyt oikeuden käyttää nimikesuojattua psykoterapeutin ammattinimikettä. Perheterapeutin koulutuksessa suoritetaan erityistason tai vaativan erityistason opinnot.

Pistekirjoituksen ohjaaja

Sosiaali-, terveys- tai kasvatustieteiden ammattillisen perustutkinnon suorittanut henkilö, jolla on Arlainstituutissa/ Keskuspuiston ammattiopiston Arlan toimipaikassa ammattillisena lisätutkintona suoritettu pistekirjoituksen ohjaajan koulutus tai pistekirjoituksen ohjauksen opinnot sisältävä näkövammaisten kuntoutusohjaajakoulutus tai pistekirjoituksen ohjaajan ammattinimikkeellä toimiva henkilö, jolla on soveltuva ammattillinen perustutkinto ja toimipaikkakoulutuksena saatu pistekirjoituksen ohjaajan koulutus sekä pitkäaikainen työkokemus ko. tehtävissä. Näkövammaisten pistekirjoituksen ohjaukseen suuntautunut näkövammaistaitojen ohjaaja voi toimia pistekirjoituksen ohjaajana.

Psykodraamaohjaaja

Psykodraamaohjaajan koulutus voidaan suorittaa

- kaksivaiheisena, jolloin koulutukseen pääsyn edellytyksenä on toiminnallisen ryhmätyön ohjaajan tutkinto (TRO-tutkinto) tai
- yhtenäisenä pidempänä koulutuksena ilman edeltävää TRO-tutkintoa.

Psykodraamaohjaajan koulutus antaa valmiudet psykodraamamenetelmän itsenäiseen käyttöön.

Psykofyysiseen fysioterapiaan erikoistunut fysioterapeutti

Psykofyysiseen fysioterapiaan erikoistunut fysioterapeutti on suorittanut eripituisia (15, 30 tai 60 opintopistettä) psykofyysisen fysioterapian erikoistumisopintoja.

Psykologi

Psykologi on terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/94) tarkoittama ammattihenkilö, jolla on Valviran myöntämä oikeus harjoittaa ammattiaan laillistettuna psykologina. Psykologi on koulutukseltaan psykologian maisteri (PsM) tai suorittanut muun ylemmän korkeakoulututkinnon, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu korkein arvosana psykologiassa.

Psykoterapeutti

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/94) tarkoittama ammattihenkilö, jonka psykoterapiakoulutuksen Valvira on hyväksynyt ja jolle se on myöntänyt oikeuden käyttää psykoterapeutin nimikesuojattua ammattinimikettä. Psykoterapeutin ammattiin johtavalla koulutuksella tarkoitetaan Valviran hyväksymää erityistason (ET), vaativan erityistason (VET) tai muuta vastaavaa psykoterapiakoulutusta. Psykoterapeutilla voi olla koulutus yksilöpsykoterapiasta, ryhmäpsykoterapiasta ja/tai perheterapiasta.

Puheterapeutti

Puheterapiaa antaa puheterapeutin koulutuksen saanut henkilö, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran myöntämä oikeus harjoittaa ammattiaan laillistettuna ammattihenkilönä.

Puhevammaisten tulkki

Erikoisammattitutkinto, joka on tarkoitettu vähintään sosiaali- ja/tai terveysalan perustutkinnon suorittaneille henkilöille. Tutkinto suoritetaan näyttötutkintona, ja opiskelu voidaan toteuttaa työn ohella monimuoto-opiskeluna. Koulutuksen kokonaiskesto on noin kaksi vuotta, tarkempi kesto määräytyy opiskelijan aikaisemman koulutuksen ja työkokemuksen perusteella. Alaan liittyviä opintoja ennen puhevammaisten tulkin koulutuksen järjestämistä suorittaneet henkilöt voivat käyttää esimerkiksi nimityksiä AAC-työntekijä, AAC-tulkki tai AAC-ohjaaja.

Ratsastusterapeutti

Ratsastusterapeutti on fysioterapeutin, toimintaterapeutin, psykologin, psykoterapeutin, sairaanhoitajan, opettajan tai erityisopettaja tutkinnon suorittanut henkilö, joka on lisäksi suorittanut Suomen Ratsastusterapeutit ry:n järjestämän ratsastusterapeuttikoulutuksen.

Ravitsemusterapeutti

Ravitsemustiedettä yliopistossa pääaineenaan opiskellut ammattihenkilö, jolle Valvira on myöntänyt oikeuden harjoittaa laillistetun ravitsemusterapeutin ammattia (laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä 28.6.1994/559).

Ravitsemus-/ravintoneuvoja

Tehtävänimike. Ravitsemusterapeutin ohjauksessa kuntoutuslaitoksessa voi toimia myös ravitsemus- ja ravintoneuvoja, joilla on perustutkintona esimerkiksi sairaanhoitajan, terveydenhoitajan tai kotitalousopettajan koulutus.

Reumahoitaja

Tehtävänimike. Sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on hankkinut erikoistiedot reumasairauksien hoidosta. Toimenkuvaan kuuluvat ohjaus ja neuvonta sekä tarvittavien tutkimusten järjestäminen ennen lääkärin vastaanottoa.

Sairaanhoitaja

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulussa hoitotyön koulutusohjelmassa sairaanhoitajan (AMK) tutkinnon tai vastaavan aiemman opistoasteen tutkinnon suorittanut henkilö, jolle Valvira on myöntänyt oikeuden harjoittaa sairaanhoitajan ammattia laillistettuna ammattihenkilönä. Terveydenhuollon ammatin harjoittamisesta säädetään ammatinharjoittamislainsäädännössä 559/1994, 1030/2000 ja asetuksessa terveydenhuollon ammattihenkilöistä 564/1994, 824/1999.

Erillistä erikoissairaanhoitajan koulutusta ei enää ole, vaan opiskelijat valitsevat opintojensa loppupuolella erikoisalana, johon suuntautuvat.

Seksuaalineuvoja

Koulutukseen pääsyn edellytyksenä on sosiaali- tai terveydenhuollon, kasvatus- tai opetusalan tai nuorisotyön tutkinto. Koulutuksen laajuus on 30 opintopistettä, ja sitä toteutetaan ammattikorkeakouluissa ja kesäyliopistoissa.

Seksuaaliterapeutti

Seksuaaliterapeutina voi toimia henkilö, jolla on yhteispohjoismaisen The Nordic Association for Clinical Sexology (NACS) järjestön auktorisointi. Suomessa toimiva NACS-jäsenjärjestö on Suomen Seksologinen Seura. Suomessa auktorisointia osoittavat nimikkeet ovat seksuaaliterapeutti (erityistaso), seksuaalipedagogi (erityistaso) ja kliininen seksologi (vaativa erityistaso). Nimikkeet myönnetään koulutustason perusteella.

Sisäilma-asiantuntija/-korjausneuvoja

Insinööri tai teknikko, joka on perehtynyt sisäilma-asioihin ja -korjauksiin.

Sosiaalipsykologi

Henkilö, joka on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon pääaineenaan sosiaalipsykologia.

Sosiaalityöntekijä

Kelpoisuusvaatimuksena sosiaalityöntekijän tehtäviin on ylempi korkeakoulututkinto, johon sisältyy tai jonka lisäksi on suoritettu pääaineopinnot tai pääainetta vastaavat yliopistolliset opinnot sosiaalityössä (laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005). Lain siirtymäsäännöksen (14 §) mukaan henki-

löt, jotka ovat olleet lain voimaan tullessa kelpoisia sosiaalityöntekijän tehtäviin, säilyttävät kelpoisuutensa edelleen.

Sosionomi (AMK)

Nimikettä sosionomi (AMK) käytetään sosiaali- ja terveys- ja kasvatusalan ammattikorkeakoulututkinnosta.

Suuhygienisti

Suuhygienisti (AMK) on laillistettu terveydenhuollon ammattinimike. Aiempia tutkinto- ja/tai virkanimikkeitä olivat ylempi hammashoitaja, erikoishammashoitaja tai hammashuoltaja.

Syöpäsairaanhoitaja

Tehtävänimike. Syöpäsairaanhoitaja on sairaanhoitaja tai terveydenhoitaja, joka on suorittanut 30 - 60 opintopisteen laajuiset erikoistumisopinnot syöpäpotilaan hoitotyöstä.

Taideterapeutti

Taideterapeutilla on terveydenhoito- tai sosiaalialan tai taidealan pohjakoulutus. Peruskoulutuksen lisäksi taideterapeutilta edellytetään taideterapiakoulutusta ja oma-kohtaista kokemusta taiteen tekemisestä.

Taidepsykoterapeutti

Taidepsykoterapeutilla tulee olla Valviran hyväksymä psykoterapiakoulutus ja Valviran myöntämä oikeus käyttää psykoterapeutin nimikesuojattua ammattinimikettä.

Tanssiterapeutti

Tanssiterapeutilla on vähintään alempi korkeakoulu- tai opistotasoinen tutkinto sekä vähintään 2 vuoden työkokemus sosiaali- ja terveys-, tanssi-, taide- tai opetusosalta ja lisäksi hyväksytysti suoritettavat tanssiterapian 90 op opinnot.

Terveydenhoitaja

Terveydenhoitajatutkinnon voi suorittaa ammattikorkeakouluissa. Tutkinnon laajuus on 240 opintopistettä. Terveydenhoitajan tutkinto sisältää sairaanhoitajan tutkinnon. Terveydenhoitaja laillistetaan terveydenhuollon ammattihenkilöksi sairaanhoitajana ja terveydenhoitajana.

Toiminnallisen ryhmätyön ohjaaja (TRO)

Koulutukseen pääsyn edellytyksenä on soveltuva korkeakoulu- tai vanha keskiasteen tutkinto. Sen lisäksi työ, johon menetelmää voidaan soveltaa ja työkokemusta omalta alalta vähintään 2 vuotta sekä soveltuvuus, joka selvitetään hakemuksessa ja haastattelussa. Koulutus ei anna valmiutta psykodraamamenetelmän itsenäiseen käyttöön.

Toimintaterapeutti

Toimintaterapiaa antaa toimintaterapeutin (AMK), toimintaterapeutin tai erikoistoitumintaterapeutin ammattitutkinnon suorittanut henkilö, jolla on Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston Valviran myöntämä oikeus harjoittaa ammattiaan laillistettuna ammattihenkilönä.

Työelämän asiantuntija

Tehtävänimike. Moniammatillisen työryhmän tai työparin jäsenenä toimivalla työelämän asiantuntijalla tulee olla vähintään ammattikorkeakoulututkinto tai vanha opistoasteen tutkinto. Ammatillisen ja harkinnanvaraisen kuntoutuksen palvelulinjoissa on annettu näitä palveluja koskevat tarkemmat määrittelyt ja mahdolliset siirtymävaiheen poikkeamat työelämän asiantuntijan määrittelystä.

Erytistyöntekijänä tai muuna kuntoutushenkilönä toimivalla työelämänasiantuntijalla tulee olla vähintään toisen asteen ammatillinen perustutkinto.

Työelämän asiantuntemuksessa kokemukseksi katsotaan oman ammattialan lisäksi laaja-alainen työn kehittämisen tuntemus. Työelämän asiantuntija on oman työnsä kautta oppinut tuntemaan ja seurannut työelämään ja sen muutoksiin liittyviä ilmiöitä. Hän on kehittänyt osaamistaan työelämään liittyvillä kursseilla tai koulutuskokonaisuuksilla.

Työfysioterapeutti

Työfysioterapeutin koulutukseen kuuluu fysioterapeutin tutkinnon lisäksi lisä- ja jatkokoulutus ammattikorkeakoulussa, yliopistossa tai Työterveyslaitoksen yksiköissä. Työfysioterapian erikoistumisopinnot antavat työterveyshuoltolain 1383/2001 vaatiman pätevyyden toimia asiantuntijana työterveyshuollossa.

Työterveyshoitaja

Työterveyshuoltolain (1383/2001) ja Valtioneuvoston asetuksen (1484) mukaan työterveyshuollossa toimivalla laillistetulla terveydenhoitajalla tulee olla terveydenhoitajan pätevyys ja ammattikorkeakoulussa suoritettujen työterveyshuollon erikoistumisopintojen tai vähintään seitsemän opintoviikon laajuinen työterveyshuollon koulutus kahden vuoden kuluessa työterveyshuollon tehtäviin siirtymisestä.

Unihoitaja

Tehtävänimike. Unihoitaja on sairaanhoitaja, joka on unenhuollon, unihäiriöiden hoidon ja siihen liittyvän hoitotyön asiantuntija. Hän on saanut toimipaikkakoulutuksen yliopistosairaaloitten tai keskussairaaloitten uniklinikoissa ja unilaboratorioissa.

Uroterapeutti

Tehtävänimike. Uroterapeutti on sairaanhoitaja tai fysioterapeutti, joka on saanut ammatillista lisäkoulutusta virtsaelinten toimintahäiriöiden diagnostiikasta, tutkimuksesta, hoidosta ja kuntoutuksesta.

Vapaa-ajan ohjaaja

Nuoriso- ja vapaa-ajan ohjauksen perustutkinnon, nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja, voi suorittaa useissa vapaa-aika- ja liikunta-alan koulutusta antavissa oppilaitoksissa. Perustutkinnon voi suorittaa myös työelämän näyttötutkintona. Vapaa-ajan ohjaajan tehtävissä voi toimia myös lasten ja nuorten erityisohjaajan tutkinnon näyttötutkintona suorittanut henkilö.

Yhteisöpedagogi

Yhteisöpedagogi (AMK) on suorittanut ammattikorkeakoulututkinnon kansalaistoiminnan tai nuorisotyön koulutusohjelmassa.

LIITE 2 KÄSITTEET

Alihankkija

Alihankkija on itsenäinen ammatinharjoittaja tai yritys, joka on sopimussuhteessa Kelan palveluntuottajaan ja joka palveluntuottajan kanssa tekemänsä sopimuksen perusteella antaa Kelan palveluntuottajan puolesta kuntoutuspalvelua Kelan kuntoutusasiakkaille.

Alihankkija ja Kelan palveluntuottaja ovat aina eri yrityksiä. Alihankkija ei ole sopimussuhteessa Kelaan.

Aluevalvontavirasto (AVI)

Aluehallintovirasto hoitaa seuraavia entisiä lääninhallituksen tehtäviä: peruspalvelujen arviointi, sosiaalihuoltoon, terveydenhuoltoon ja ympäristöterveydenhuoltoon liittyvät tehtävät, opetustoimen tehtävät, kuluttaja- ja kilpailuasiat, pelastustoimi sekä poikkeusoloihin varautuminen.

Ammatillinen kuntoutussuunnitelma

Ammatillinen kuntoutussuunnitelma on Kelan kuntoutustutkimuksessa laadittava suunnitelma ammatillisen kuntoutuksen toteuttamiseksi.

Auditointi

Auditointi on Kelan toteuttama järjestelmällinen ja riippumaton arviointi kuntoutustoiminnan laadun varmistamiseksi ja kehittämiseksi. Arvioinnilla selvitetään, ovatko palvelulinjaa ja kuntoutuspalvelun tuottajan toimintaa koskevat tiedot tehtyjen sopimusten ja palveluntuottajan tarjousasiakirjoissa ilmoittamien tietojen ja standardin sekä kuntoutustoimintaa ohjaavien lakien ja asetusten mukaiset.

Avainhenkilö

Moniammatilliseen työryhmään kuuluva kuntoutuksen ammattihenkilö, jonka osuus kuntoutujan prosessissa on keskeinen.

Avojakso

Avojakso sisältää kuntoutuspäiviä, jonka kesto ja sisältö on määritelty tarkemmin palvelulinjoissa.

Avomuotoinen kuntoutus (avojakso, käyntikerta)

Yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti toteutettua kuntoutusta, johon ei sisälly majoitusta. Palvelulinjakohtaisesti voi olla tarkennuksia avomuotoisen kuntoutuksen majoituksesta.

Avoyksikkö

Avoyksikkö on palveluntuottajan kuntoutuspalvelujen toteuttamiseen käyttämä toimipiste. Avoyksikössä tulee aina olla vähintään seuraavat kuntoutuksessa käytettävät tilat: ruokailutila, yleiset tilat (sisältää lepotilat), tutkimushuone sekä ryhmätyö- ja/tai luentotila.

Palvelulinjakohtaisissa standardeissa on määritelty tarkemmin edellä mainittujen tilojen lisäksi avoyksikössä kuntoutuksen toteuttamiseen käytettävissä olevat palvelulinjakohtaiset tilat, joita ovat muun muassa turvalliset ja esteettömät allastilat ja terapiatilat.

Avustava henkilöstö

Kuntoutujien päivittäistä selviytymistä varten saatetaan tarvita vakinaista tai ostopalveluna hankittua hoitohenkilöstöä tai avustajia, joilla on soveltuva koulutus, kuten lähihoitajan koulutus.

Ennakkopalvelu

Ennakkopalvelu on ennen kuntoutuksen alkamista tapahtuva toiminta, jonka sisältö kuvataan palvelulinjakohtaisessa standardissa tarkemmin.

Erityistyöntekijä

Erityistyöntekijä on kuntoutukseen perehtynyt terveydenhuollon tai sosiaalialan ammattitutkinnon tai muun vastaavan tutkinnon suorittanut henkilö. Erityistyöntekijät on määritelty palvelulinjoittain.

GAS -menetelmä

GAS (Goal Attainment Scaling, www.kela.fi, GAS-käsikirja) on kuntoutuksen tavoitteiden asettamisen menetelmä. Menetelmän avulla voidaan laatia yksilölliset konkreettiset tavoitteet yksittäiselle kuntoutujalle ja tavoitteiden toteutumista voidaan tarkastella yksilö ja ryhmätasolla.

Gas-tavoitteen asettaminen -lomake on tulostettavissa Kelan internet-sivuilta osoitteesta www.kela.fi/kuntoutuspalvelut > GAS-menetelmä.

Hyvä kuntoutus

Oikea-aikainen ja oikein kohdennettu kuntoutus, jossa etukäteen otetaan huomioon kokonaisvaltaisesti kuntoutujan tarpeet ja nyky-ympäristö ja joka toteutuu yhdessä kuntoutujan kanssa asetettujen tavoitteiden mukaisesti käyttäen tuloksellisia ja yleisesti hyväksytyjä kuntoutusmenetelmiä. Prosessin aikana syntyvä tieto ja jatko-ohjauksen tarve välitetään kuntoutujan suostumuksella hoidosta tai seurannasta vastaavaan yksikköön. Kuntoutuksen aikana tehdään kuntoutujan tarpeiden mukaisia verkostoyhteistyötä. Hyvään kuntoutukseen kuuluu riittävän tiedon antaminen ja ohjaus sekä kuntoutujan aktiivinen osallistuminen.

ICD-luokitus

ICD-luokitus (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) on WHO:n terveydenhuollon vakiintunut tautiluokitus, joka tunnetaan nimellä Kansainvälinen tautiluokitus. Tästä luokituksesta on käytössä jo 10. versio, ICD-10.

ICF-luokitus

ICF-luokitus (International Classification of Functioning, Disability and Health) on WHO:n luokitusperheeseen kuuluva toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus.

Kelan yhteyskeskus

Kelan yhteyskeskuksen yksiköt vastaavat keskitetysti asiakkaiden puheluihin. Yhteyskeskus hoitaa asiakkaan asian puhelimitse mahdollisimman pitkälle.

Kuntouttava hoitotyö

Asiakaslähtöisesti toteutuva työote perushoidossa, joka tukee kuntoutujan itsenäisen toimintakyvyn turvaamista tai parantamista sekä hänelle asetettujen yksilöllisten kuntoutuksen tavoitteiden saavuttamista.

Kuntoutuja

Kelan standardissa kuntoutuja on henkilö, jolle on myönnetty Kelan järjestämä kuntoutus ja joka on Kelan hankkiman kuntoutuspalvelun lopullinen käyttäjä. Kuntoutuja on oman kuntoutuksensa aktiivinen osallistuja, ja hänellä on halu parantaa kuntoutusprosessin avulla työ- ja/tai toimintakykyään.

Kuntoutuksen ammattihenkilö

Kelan standardissa määritelty kuntoutuksen ammattihenkilö, joka toteuttaa ohjattua kuntoutusohjelmaa. Kuntoutuksen ammattihenkilö on määritelty palvelulinjoissa moniammatillisen työryhmän jäsenenä, työparina tai erityistyöntekijänä.

Kuntoutuksen arviointimenetelmät

Kuntoutuksen vaikuttavuutta ja kuntoutujan tavoitteiden toteutumista mittaavat arviointi- ja mittausmenetelmät, jotka on kuvattu palvelulinjoittain.

Kuntoutuksen ohjelma

Kuntoutuksen ohjelmasta ilmenevät jaksojen aikataulu, työryhmän jäsenet, erityistyöntekijät ja jaksojen vetäjät ja tarvittavat yksilöajat. Runko-ohjelma on alustava ohjelma, jossa ei ole vielä tarkemmin määritelty kellonaikoja ja erityistyöntekijöitä.

Kuntoutusjakson suunnitelma

Jakson alussa kuntoutujan ja työryhmän laatima suunnitelma, jossa on kerrottu kuntoutujan tavoitteet, odotukset, kuntoutuksen alustava ohjelma, erityistyöntekijöiden tarve ja toimenpiteet.

Kuntoutusprosessi

Kuntoutujan aktiivisesti läpikäymä tapahtumasarja, johon kuuluvat seuraavat vaiheet: kuntoutuksen suunnittelu, käynnistyminen, toteuttaminen ja päättäminen.

Kuntoutuspalaute

Kuntoutuspalaute, josta on aikaisemmin käytetty myös nimitystä kuntoutusseloste, on palveluntuottajan kuntoutusjakson lopuksi laatima asiakirja, jossa kuvataan kuntoutujan keskeisimmät kuntoutuksen tavoitteet, tulokset ja kuntoutuksen keskeinen sisältö.

Kuntoutussuunnitelma

Kuntoutussuunnitelma on kuntoutuksen toteuttamiseksi laadittava asiakirja.

Vaikeavammaisen lääkinnällinen kuntoutus perustuu kuntoutujan hoidosta vastaavassa julkisen terveydenhuollon yksikössä laadittuun kuntoutussuunnitelmaan. Suunnitelma tehdään Kelan kuntoutussuunnitelmalomakkeelle (Ku 207) tai B-lääkärinlausuntoon, jos siitä käyvät ilmi vastaavat tiedot.

Kurssisuunnitelma

Kursseilla olevalle kuntoutujalle laaditaan kuntoutuksen ajaksi kurssisuunnitelma, joka sisältää ryhmämuotoisen ohjelman lisäksi kuntoutujan yksilöllisen ohjelman kurssien aikaisen kuntoutuksen toteuttamiselle.

Käyntikerta

Käyntikerta voi olla kuntoutujan, omaisen tai palveluntuottajan edustajan käyntikerta. Kuntoutuja käy kuntoutuspaikassa tai muussa sovitussa paikassa käyntikertoina joko yksilö- tai ryhmämuotoisesti. Palveluntuottajan edustajan, asiantuntijan tekemä käyntikerta voi olla esimerkiksi kuntoutujan kotiin, verkostoon tai työpaikalle tehty käynti.

Laatu

Kuntoutusprosessin laadun muodostavat palvelulinjan standardinmukaisuus, toteuttavaan kuntoutukseen nähden riittävä ja ammattitaitoinen henkilöstö, asianmukaiset tilat ja laitteet sekä palveluntuottajan kokemus kuntoutustoiminnasta.

Laitosmuotoinen kuntoutus (laitosjakso)

Yksilöllisesti tai ryhmämuotoisesti toteutettua kuntoutusta, joka sisältää majoituksen ja täysihoidon.

Laitosyksikkö

Laitosyksikkö on palveluntuottajan kuntoutuspalvelujen toteuttamiseen käyttämä toimipiste. Laitosyksikössä tulee aina olla vähintään seuraavat kuntoutuksessa käytettävät tilat: kuntoutujien ja heidän kuntoutukseen osallistuvien omaistensa /läheistensä majoitustilat, ruokailutila, yleiset tilat (sisältää lepotilat), tutkimushuone sekä ryhmätyö- ja/tai luentotila.

Palvelulinjakohtaisissa standardeissa on määritelty tarkemmin edellä mainittujen tilojen lisäksi laitosyksikössä kuntoutuksen toteuttamiseen käytettävissä olevat palvelulinjakohtaiset tilat, joita ovat muun muassa turvalliset ja esteettömät allastilat ja terapiatilat.

Luovat menetelmät -erikoistumisopinnot

Luovien menetelmien ammatilliset erikoistumisopinnot (30 opintopistettä) ovat ammattikorkeakoululainsäädännön mukaista tutkinnon jälkeistä ammatillista täydennyskoulutusta. Koulutukseen voi hakea sosiaali- ja terveysalan tai kasvatusalan tai muun soveltuvan alan ammattilainen, jolla on korkeakoulututkinto tai sosiaali- ja terveysalan väistyneen opintoasteen tutkinto. Koulutus lisää musiikillista, kuvallista, draamallista ja liikeosaamista.

Moniammatillinen työryhmä

Moniammatillinen työryhmä vastaa keskeisesti kuntoutuksen suunnittelusta, kokonaisprosessin toteutuksesta ja seurannasta. Työryhmän jäseniltä edellytetään kokemusta kohderyhmän kuntoutuksesta ja hoidosta. Moniammatillisen työryhmän jäsenet ja heidän kokemusvaatimuksensa määritellään Kelan avo- ja laitosmuotoisessa kuntoutuksessa palvelulinjakohtaisesti.

Muu kuntoutushenkilöstö

Kuntoutuksen ja vapaa-ajan ohjelman toteuttamista varten saatetaan tarvita muita oman ammattialansa tehtävissä toimivia henkilöitä. Muu kuntoutushenkilöstö ei Ke-

lan standardissa määritellyssä kuntoutuksessa kuulu moniammatilliseen työryhmään tai erityistyöntekijöihin.

Muut kuntoutuksessa käytettävät tilat

Muut kuntoutuksessa käytettävät tilat on eri käsite kuin palveluntuottajan laitos- tai avoyksikkö. Kuntoutuksessa voidaan käyttää myös muita tiloja laitousyksikössä ja/tai avoyksikössä olevien tilojen lisäksi, mikäli näin on erikseen määritelty palvelulinjakohtaisesti.

Omaohjaaja

Palveluntuottajan kuntoutujalle nimeämä ohjaaja, kuntoutuksen ammattihenkilö, joka on määritelty tarkemmin palvelulinjoissa.

Osittainen perhekurssi

Osittainen perhekurssi on kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssi, jossa kuntoutujan omainen/läheinen tai perhe osallistuu kurssille osan aikaa, esimerkiksi kurssin alussa tai lopussa. Tämä osallistuminen on määritelty sairausryhmäkohtaisten kursien palvelulinjakohtaisissa standardeissa.

Palaute

Palaute on kuntoutujan antama suullinen tai kirjallinen kommentti kuntoutuksen toteuttamisesta ja palveluntuottajasta.

Palvelulinja

Palveluntuottajan toteuttama kuntoutusmuoto (esimerkiksi muistihäiriöisten sopeutumisvalmennuskurssi), jonka sisältö ja toteuttaminen on määritelty standardissa.

Palveluntuottaja

Yksityinen yritys, laitos, säätiö tai vammaisjärjestö, joka tuottaa Kansaneläkelaitoksen kuntoutuksesta annetun lain tarkoittamia kuntoutuspalveluja.

Parikurssi

Parikurssi on perhekurssi, jossa kuntoutujan aikuinen omainen/läheinen osallistuu kuntoutukseen koko kurssin ajan.

Pedagoginen pätevyys

Pedagogisen pätevyyden voi hankkia erillisenä koulutuksena ammattikorkeakoulussa tai yliopistossa. Pedagoginen pätevyys voi myös sisältyä opettajaopintoihin.

Perhekurssi

Perhekurssi on kuntoutus- tai sopeutumisvalmennuskurssi, jossa kuntoutujan omainen/läheinen tai perhe osallistuu kuntoutukseen koko kurssin ajan.

Ryhmäohjaaja (vetäjä)

Ryhmämuotoisessa kuntoutustoiminnassa kuntoutujille palveluntuottajan nimeämä ohjaaja, joka on standardin palvelulinjan mukaisesti määritelty kuntoutuksen tai terveydenhuollon ammattihenkilö.

Standardi

Standardit koskevat Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista annetun lain mukaista ammatillista, lääkinnällistä ja harkinnanvaraista kuntoutusta. Standardeissa kuvataan kuntoutuksen toimittamisen prosessia ja sen etenemistä sekä asetetaan sille laatuvaatimuksia. Standardit sitovat palveluntuottajaa osana Kelan ja palveluntuottajan välistä sopimusta, ja niiden noudattamatta jättäminen voi muodostaa irtisanomis- tai purkuperusteen. Kelan avo- ja laitospuolisen kuntoutuksen standardit ovat kuntoutuksen palvelulinjasta riippuen voimassa kyseisen palvelulinjan sopimuskauden ajan.

Toiminnallinen menetelmä

Kuntoutuksen tavoitteeseen pyritään tekemisen kautta. Työskentelyssä käytetään esimerkiksi kuvallista ilmaisua, tanssia ja draamaa. Toiminnallisiin menetelmiin annetaan koulutusta esimerkiksi eri järjestöjen ja yhteisöjen toteuttamana ammatillisena koulutuksena tai täydennyskoulutuksena.

Työkokeilutilat

Työkokeilutiloja voi olla palveluntuottajan omissa tiloissa tai muualla käytettävissä tiloissa esim. työklinoilla, työpajoissa, työkeskuksissa, työosastoilla, työhönvalmennussäätiöissä tai vastaavissa. Työkokeilutiloissa kokeillaan erilaisia työtehtäviä, tutkitaan vammaisten ja vajaakuntoisten henkilöiden työkykyä ja/tai edistetään henkilöiden työllistymistä ja selviytymistä työelämässä ammatillisen kuntoutuksen keinoin.

Työpari

Työpari on kahden erityistyöntekijän työryhmä, joka tukee ja ohjaa kuntoutujaa hänen kuntoutumisprosessissaan.

Yhteistyökurssi

Yhteistyökurssilla kurssia toteuttaa useampi kuin yksi palveluntuottaja. Kurssin toteuttaa ja siitä vastaa ensisijainen palveluntuottaja, mutta kyseinen palveluntuottaja toimii yhteistyössä toisen palveluntuottajan tai muiden tahojen, esim. vammaisjärjestöjen kanssa.

Vaikeahoitoinen

Kuntoutuja, joka tarvitsee erityistä avustamista henkilöstöltä tai erityistiloja ja laitteita.

Valvira

Sosiaali- ja terveydenhuollon lupa- ja valvontavirasto, jonka tehtäviin kuuluu mm. terveydenhuollon ammattihenkilöiden pätevyyteen ja toimintaan liittyvä laillistaminen, nimikesuojauus ja lupahallinto.

Verkkokuntoutus

Verkkokuntoutuksella tarkoitetaan tietotekniikan käyttöä kuntoutuksen menetelmänä, välineenä ja toimintatapana. Tietotekniikan avulla toteutettava verkkokuntoutus on kuntoutusta tukevaa toimintaa, ohjausta ja motivointia. Sen työkaluja voivat olla internet, intranetit ja tietokonepohjainen teknologia sekä sen avulla toimivat kuntoutuksen verkkosovellukset.

Verkkokuntoutus on sosiaalinen prosessi, ja siihen kuuluu vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa ihmisten kesken. Verkkokuntoutus mahdollistaa seurannan ja ohjauksen

kuntoutujalle sopivaan aikaan, sopivalla tahdilla ja sopivassa paikassa. Oheismateriaalit, tehtävät, linkit ja palaute voidaan jakaa verkon kautta.

Verkstoneuvottelu

Verkstoneuvottelu on kuntoutusprosessin aikana kuntoutujan kotipaikkakunnalla toteutuva neuvottelu, jossa kuntoutuja ja hänen omaisensa, palveluntuottajan edustaja sekä tarpeellinen lähiverkosto (esim. henkilökohtainen avustaja, työterveyshuollon, päiväkodin, koulun tai palvelutalon henkilökunta) yhteistyössä pyrkivät löytämään parhaat kuntoutusta ja kuntoutujan itsenäistä ja omaisten yhteistä osallistumista tukevat toimintatavat ja keinot.

Verkstoneuvottelu voi toteutua kuntoutujan kotona, päiväkodissa, koulussa, palvelutalossa tai muussa kuntoutujan keskeisessä toimintaympäristössä. Palveluntuottaja voi toteuttaa yhteydenoton kuntoutujaan ja hänen lähiverkostoonsa myös video- tai puhelinneuvotteluna. Video- tai puhelinneuvotteluun voi osallistua useita palveluntuottajan edustajia.

Vertaistukihenkilö

Vertaistukihenkilö on henkilö, jolla on samankaltainen vamma tai sairaus sekä mahdollisesti sama asuinpaikkakunta tai sama sukupuoli vertaistukea haluavan toiveiden mukaisesti. Palveluntuottajan kuntoutukseen osallistuvat vertaistukihenkilöt ovat saaneet koulutuksen tehtäviinsä. Palveluntuottajat antavat vertaistukihenkilöille riittävän ohjauksen kuntoutuksen toteuttamista varten.

Vertaistukiperhe ja vertaistukihenkilö toimivat kuntoutujan ja omaisten tukena elämän eri vaiheissa. Esim. mielenterveyskuntoutujien vertaistuki on samankaltaisten elämäkokemusten ja elämänvaiheiden kokeneiden ihmisten, keskinäiseen tasa-arvoisuuteen ja kuulluksi ja ymmärretyksi tulemiseen sekä kohtaamiseen ja keskinäiseen tukeen perustuva ihmissuhteiden muoto.

LIITE 3 KUNTOUTUSPALVELUIHIN SOVELLETTAVA LAINSÄÄDÄNTÖ JA JULKAISUT

Kelan kuntoutuspalvelujen toteuttamisessa tulee aina noudattaa voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tähän liitteeseen on koottu Kelan kuntoutuspalvelujen tuottamisen kannalta keskeisimpiä lakeja ja asetuksia. Lisäksi liitteessä on mainittu julkaisu, johon standardissa on viitattu.

Lait ja asetukset:

Laki Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista 566/2005
Laki kuntoutuksen asiakasyhteistyöstä 497/2003
Laki yksityisestä terveydenhuollosta 152/1990
Laki yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain muuttamisesta 377/2009
Laki yksityisistä sosiaalipalveluista 922/2011
Laki potilaan asemasta ja oikeuksista 785/1992
Henkilötietolaki 523/1999
Sosiaali- ja terveysministeriön asetus potilasasiakirjoista 298/2009
Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä 159/2007
Sähköisen viestinnän tietosuojalaki 516/2004
Laki kulutustavaroiden ja kuluttajapalvelusten turvallisuudesta 75/2004
Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011
Työturvallisuuslaki 738/2002
Pelastuslaki 379/2011
Valtioneuvoston asetus pelastustoimesta 787/2003
Laki terveydenhuollon laitteista ja tarvikkeista 629/2010
Työterveyshuoltolaki 1383/2001
Valtioneuvoston asetus hyvän työterveyshuoltokäytännön periaatteista, työterveyshuollon sisällöstä sekä ammattihenkilöiden ja asiantuntijoiden koulutuksesta 1484/2001
Laki julkisista hankinnoista 348/2007
Laki tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä 1233/2006

Julkaisut:

Kuluttajaviraston julkaisusarja 4/2002 (allastilat)
Kuluttajaviraston julkaisusarja 4/2004 (ratsastusterapia)

Päivitetty 31.10.2013